

EVANGELIZACIJA KROZ SLAVLJENJE LITURGIJE I SAKRAMENATA

Euharistija

334 *Euharistija je vrhunac i izvorište svekolikog života Crkve. Ona je mjesto njezina nastanka, njezina sabiranja te izvorište njezina života. Euharistija je životna veza između Krista i njegova Tijela-Crkve. Augustin veli: Ecclesia facit eucharistiam, eucharistia facit ecclesiam (Crkva čini euharistiju, euharistija čini Crkvu). Slaveći euharistiju Crkva postaje Tijelo Kristovo tj. zajednica vjernika životno povezana s Kristom. Euharistija je zato životvorna veza s Kristovim spasenjem i s njegovim duhovnim bogoslužjem, te u njoj Crkva prikazuje samu sebe i svoje duhovno bogoslužje te prima hranu i snagu po kojoj i svagdanji život vjernika postaje Bogu ugodan prinos (usp. 1 Pt 2,5).*

a. Slavljenje Dana Gospodnjeg

335 *Slavlje Dana Gospodnjeg najstariji je i najsvetiji kršćanski blagdan jer on uprisutnjuje temelj našega spasenja: vazmeno otajstvo Kristove muke, smrti i uskrsnuća. Stoga je nedjeljna euharistija za svakog kršćanina stožer kršćanskog života i slavljenja Dana Gospodnjeg. Slavlje Dana Gospodnjeg potječe još od apostolskih vremena i Crkva đakovačka i srijemska ga i danas želi ljubomorno čuvati, nastaviti njegovo slavljenje i u nj uvesti nadolazeće naraštaje.*

336 *Sudjelovanje na nedjeljnoj euharistiji.* Kroz redovito pastoralno djelovanje osobito je važno odgajati i poticati sve vjernike na sudjelovanje u nedjeljnoj euharistiji. Druga biskupijska sinoda na osobit način ističe važnost da svi članovi obitelji po mogućnosti zajedno sudjeluju u nedjeljnom euharistijskom slavlju. Osjećaj za euharistijsko slavlje počinje se, naime, razvijati u ranom djetinjstvu, te je potrebno kod roditelja razviti svijest o važnosti njihovog osobnog primjera u vjerskom odgoju djece, budući da je on nezamjenjiv poticaj u odgojnom procesu svakog djeteta.

337 *Značenje i vrijednost slobodne nedjelje.* Kako bi se čovjek mogao razvijati kao osoba, kako bi mogao razmišljati o vlastitom životu i prema njemu se određivati, kako bi mogao razvijati sve dimenzije svoje osobe i zauzimati se za humanije društvo, potrebno mu je osigurati prostor i vrijeme slobode i susreta sa samim sobom i s Bogom, s članovima vlastite obitelji, rodbinom i prijateljima te njegovanje širih društvenih odnosa. Slobodna nedjelja je zahtjev čovjekova dostojanstva jer ga ona, zajedno s čitavim društvom, štiti od opasnosti da zanemari različite važne dimenzije svoga života i da postane rob isključivo ekonomskih interesa.¹

Svi su vjernici zato pozvani, svatko na svome mjestu i prema svojim mogućnostima, a osobito udruženim snagama, promicati značenje i vrijednost slobodne nedjelje za dobrobit čovjeka, obitelji i čitavoga društva.

¹ Usp. HBK, *Nedjelja radi čovjeka*, GK, Zagreb 2004.

Prezbiteri i članovi župnih vijeća su pozvani nastojati na lokalnoj razini poticati odgovorne osobe i predstavnike sportskih klubova te društvenog života na organiziranje sportskih i drugih društvenih aktivnosti subotom ili nedjeljom popodne, kako bi nedjeljno prijedodne ostalo slobodno za euharistijsko slavlje.

338 **Anticipirana euharistijska slavlja.** Gdje se za to ukaže pastoralna potreba, moguće je uvesti anticipirano nedjeljno euharistijsko slavlje na način kako to propisuju službene liturgijske odredbe.

339 **Slavljenje liturgije časova.** Neka vjernici što češće slave liturgiju časova. Župnike i rektore redovničkih crkava potičemo da osobito u nedjelje i blagdane nastoje organizirati zajedničko moljenje Službe časova s vjernicima.

340 **Kršćanska kultura nedjelje.** Kroz sve oblike redovitog pastoralnog djelovanja i katehetski rad potrebno je odrasle, djecu, mlade odgajati za kršćansku kulturu nedjelje, gdje središnje mjesto zauzima euharistijsko slavlje, ali kojega prate i obiteljski blagdanski stol, molitva i obiteljsko zajedništvo, vrijeme za rodbinu, prijatelje, zajedništvo župne zajednice, odmor i rekreacija.

Prezbiteri i drugi pastoralni radnici, a osobito župni suradnici, pozvani su na razradu i drugih sadržaja, osim liturgijskih, kojima bi kršćani i župna zajednica na sebi vlastiti način mogli svetkovati nedjelju – Dan Gospodnji. Realizaciju takvih okupljanja pozvani su preuzimati vjernici laici. Mogući su različiti načini svetkovanja i razvijanja kulture nedjelje na župnoj i na međužupnoj razini: različiti oblici razonode, duhovna formacija, posjećivanje bolesnih i osoba s invaliditetom, druženja mladih bračnih parova, aktivni razgovori u skupinama, upoznavanje duhovne literature i čitanje vjerskoga tiska, izleti, sportske aktivnosti, natjecanja i različiti oblici zabave. Pritom je uvijek potrebno voditi računa i o nedjeljnom odmoru te zaštititi obiteljskog zajedništva.

341 Redovito pastoralno djelovanje u svakoj župnoj zajednici treba organizirati tako da sve vjernike odgaja i potiče na sudjelovanje u nedjeljnoj euharistiji, koja je izvor i vrhunac kršćanskog života.

342 Kroz sve oblike redovitog pastoralnog djelovanja potrebno je razvijati i zauzimati se za kršćansku kulturu nedjelje, u kojoj središnje mjesto zauzima euharistijsko slavlje, a prate ga i obiteljski blagdanski stol, obiteljska molitva i zajedništvo, vrijeme za rodbinu, prijatelje, zajedništvo župne zajednice, odmor i rekreacija.

343 Svi su vjernici dužni, svatko prema svome položaju i službi u društvu, promicati slobodnu nedjelju. Svi odgovorni su pozvani dogovarati na lokalnoj razini održavanje sportskih aktivnosti i društvenih svečanosti subotom ili nedjeljom popodne kako bi nedjeljno prijedodne ostalo slobodno za slavljenje nedjeljne euharistije.

344 Gdje postoji potreba, može se uvesti anticipirano nedjeljno euharistijsko slavlje.

b. Pastoral euharistijskoga slavlja

345 *Nedjeljno euharistijsko slavlje je slika cjelokupnog života jedne župne zajednice. Druga biskupijska sinoda je stoga smatrala potrebnim naglasiti da je kroz cjelokupno pastoralno djelovanje u svakoj župnoj zajednici potrebno posebnu pozornost posvetiti nedjeljnom euharistijskom slavlju. Svima nam je posvijestila da je dobro pripravljena i dolično slavljena, lijepa, raspjevana i skladna nedjeljna euharistija najbolja kateheza za sve uzraste i za sve skupine vjernika te da ona zato zaslužuje apsolutni pastoralni prioritet.*

346 **Župni liturgijski odbor.** U župnoj zajednici neka se unutar župnog pastoralnog vijeća ustroji župni liturgijski odbor, čiji će predstavnik u načelu biti član župnog pastoralnog vijeća. Gdje se ukaže uputnim, moguće je liturgijski odbor ustrojiti i na razini dekanata. Župni i dekanatski odbor će, svaki na svojoj razini, poraditi na njegovanju liturgije i liturgijskog života, kako bi nedjeljna euharistija doista bila središte i najsvečanije slavlje kršćanske zajednice. Župni liturgijski odbor će u dogovoru s predsjedateljem nedjeljnog euharistijskog slavlja voditi brigu o pripremanju i o što aktivnijem sudjelovanju svih vjernika u liturgiji. Koordinirat će nositelje pojedinih službi u liturgiji te dogovoriti sve posebnosti s čitačima, pjevačima, ministrantima i drugim služiteljima, pripremit će prilagođenu molitvu vjernika i sve drugo što je potrebno za dolično slavljenje liturgije. Pobrinut će se da se umnože ili uz pomoć tehničkih pomagala vjernicima učine dostupnima liturgijski tekstovi i pjesme, kako bi im se olakšalo sudjelovanje u liturgiji.

347 **Aktivno sudjelovanje vjernika u liturgijskom slavlju.** U svim prigodama vjernicima treba tumačiti važnost njihova sudjelovanja u nedjeljnom euharistijskom slavlju i odgajati ih za aktivno sudjelovanje u liturgijskom životu. Hvale su vrijedna povremena predavanja i tribine za vjernike, osobito za članove liturgijskih odbora. Liturgijsku kulturu vjernika treba odgajati i kroz liturgijske vodiče, župne listove te koristeći druge pastoralne mogućnosti.

Posebnu pozornost treba posvetiti animiranju liturgijskoga pjevanja i sudjelovanju vjerničke zajednice pjevanjem u liturgijskom slavlju. U župi treba riješiti pitanje liturgijske glazbe: liturgijskog glazbala koje prati pjevanje, orguljaša, zborovođe, predvoditelja pučkoga pjevanja. Isto tako potrebno je nabaviti pjesmarice i prema potrebi koristiti i druga tehnička pomagala koja olakšavaju i animiraju vjernike za aktivno sudjelovanje u euharistijskom slavlju. Župama koje nisu u mogućnosti same, pozvane su potražiti pomoć kako bi mogle nabaviti barem harmonij, pjesmarice i osnovna tehnička pomagala.

348 **Homilija.** Prezbyter koji predvodi euharistijsko slavlje treba se truditi ozbiljno pripremiti homiliju, u njoj tumačiti Božju riječ, otajstva vjere i načela socijalnog nauka Crkve. Homilija je povlašteno mjesto ostvarenja učiteljske službe u Crkvi. Vjernike dovodi do susreta s Božjom riječju i osobnog odgovora na tu Riječ. Po svojoj je naravi i izraz osobne vjere, svjedočanstva i crkvenosti prezbitera. Pripremljena homilija, koja je u skladu s liturgijskim i crkvenim propisima, uvelike pridonosi kvaliteti i ljepoti čitavog liturgijskoga slavlja. Dopirući do srca vjernika, utječe na njihovu svijest i razinu kršćanske suodgovornosti u osobnom, obiteljskom, profesionalnom i društvenom životu. Svaki je prezbyter, stoga, pozvan biti svjestan svoje povlaštene službe i njezine odgovornosti te s najvećom odgovornošću pristupati navjestiteljskoj i učiteljskoj službi koja mu je u Crkvi povjerena. Neka poštuje svetost ambona i homilije te neka nipošto, niti sebi niti drugome, ne dopušta njihovu zlorabu ili profaniziranje.

349 **Poštivanje liturgijskih propisa.** Prezbiteri neka u cijelosti poštuju liturgijske odredbe koje se odnose na njihovu službu te vode računa o usklađivanju ne samo liturgijskog prostora, nego i cjelokupne liturgijske prakse, s odredbama i smjernicama liturgijskih knjiga te ostalih relevantnih crkvenih dokumenata.

Po svom identitetu prezbiter je objedinitelj i promicatelj i svih ostalih liturgijskih službi vjernika laika. Stoga je upravo njemu vlastita briga za druge službe u liturgijskom, sakramentalnom i molitvenom životu Crkve. Prezbiteri koji ljubi svoje svećeništvo i do njega drži neće propustiti studirati liturgijske dokumente Crkve, skrbiti o dostojanstvu i ljepoti liturgijskoga slavlja, o liturgijskim službama vjernika laika te o urednosti i doličnosti liturgijskih paramenata.

Na poštivanje liturgijskih propisa i smjernica pozvani su i svi ostali nositelji liturgijskih službi te svi oni koji na bilo koji način sudjeluju u liturgiji Crkve.

350 **Biskupijsko liturgijsko vijeće.** Na razini biskupije potrebno je, uz Biskupijski ured za liturgiju, osnovati i Biskupijsko liturgijsko vijeće, koje djeluje u uskoj povezanosti s Biskupijskim pastoralnim vijećem. Biskupijskom liturgijskom vijeću se povjerava stvaranje programa, naputaka, liturgijske građe i drugih pratećih sadržaja te općenito skrb da liturgija što vjernije slavi Kristova otajstva te da bude izraz vjere, nade i kršćanske ljubavi. U Biskupijskom liturgijskom vijeću trebali bi biti zastupljeni liturgičari, teolozi i crkveni glazbenici.

351 U župi je potrebno, u sklopu župnog pastoralnog vijeća, ustrojiti župni liturgijski odbor, čiji će predstavnik u načelu biti član župnog pastoralnog vijeća.

352 Prezbiteri neka u cijelosti poštuju liturgijske odredbe koje se odnose na njihovu službu te vode računa o usklađivanju ne samo liturgijskog prostora, nego i cjelokupne liturgijske prakse, s odredbama i smjernicama liturgijskih knjiga te ostalih relevantnih crkvenih dokumenata.

353 Pastoralni djelatnici su pozvani vjernike odgajati za aktivno sudjelovanje u liturgiji molitvom, pjesmom, prihvaćanjem liturgijskih službi i na druge načine.

354 Župa je dužna osigurati potrebna tehnička te druga pomagala koja pomažu da vjernici aktivno sudjeluju u liturgiji.

355 Na razini biskupije potrebno je, uz Biskupijski ured za liturgiju, osnovati i Biskupijsko liturgijsko vijeće.

c. Liturgijske službe

356 **Liturgijske službe u župnoj zajednici.** U župi bi trebale postojati osobe koje obavljaju pojedine liturgijske službe, vezane uz liturgijski život zajednice. Među različitim liturgijskim službama potrebno je istaknuti dvije službe u koje, u skladu s crkvenim propisima, mogu obredno biti postavljeni vjernici laici muškarci: čitač te akolit. Ostale liturgijske službe vjernika laika, za koje nije predviđeno obredno postavljanje u službu, su: izvanredni djelatnik pričesti, poslužitelji ili ministranti, obredničar, kantori, pjevači, solisti, orguljaš, zborovođa,

tumač, sakristan, zvonar, osobe koje skrbe o uređenju i dekoraciji liturgijskog prostora, sakupljači darova tj. milostinje, redari i drugi. Kroz redoviti župni pastoral potrebno je voditi računa o pripravi svakog nositelja određene liturgijske službe za svako, a osobito nedjeljno, euharistijsko slavlje. Osim toga potrebno je voditi računa i o početnoj te trajnoj formaciji tih osoba. Ta formacija (osim početne formacije čitača i akolita koji obredno bivaju postavljeni u službu) je u načelu prepuštena župnicima, a na regionalnoj ili biskupijskoj razini se povremeno organiziraju susreti vezani uz njihovu trajnu formaciju.

357 Služba čitača. Službu čitača na liturgijskim slavljinama (osobito nedjeljom) neka obavljaju samo odrasle osobe, koje su primile sve sakramente kršćanske inicijacije. Radi odgojnog momenta i zbog teoloških razloga na nedjeljnim euharistijskim slavljinama ne mogu čitati djeca. Na onim liturgijskim slavljinama na kojima sudjeluje veći broj djece, službu čitača u načelu trebaju preuzeti roditelji (ukoliko nisu prisutni oni koji su obredno postavljeni u liturgijsku službu čitača). Djeci i mladima koji nisu primili sve sakramente kršćanske inicijacije može se dopustiti da pročitaju liturgijsko čitanje samo u danima u tjednu, ukoliko nema odraslih osoba spremnih preuzeti tu službu.

358 Obredno postavljanje u službu čitača i akolita. Biskupijski liturgijski ured i Biskupijsko liturgijsko vijeće neka u suradnji s drugim tijelima u Biskupiji prirede napatuk o preduvjetima za obredno liturgijsko postavljanje vjernika laika muškaraca u liturgijsku službu čitača te akolita i o početnoj formaciji čitača i akolita, u kojoj će zbog njezine zahtjevnosti, uz župnika, u načelu morati sudjelovati i druge stručne osobe. Župa je pozvana odgojiti pojedine vjernike koje će biskup i obredno, nakon određene priprave, postaviti u službu čitača ili akolite u njezinoj sredini.²

Ako nedostaju postavljeni akoliti i čitači, župnik ili rektor crkve mogu liturgijskim blagoslovom ili privremenim odabirom navedene službe povjeriti i prikladnim vjernicima.³

359 Izvanredni djelateli pričesti. Ako župa nema dovoljno akolita, župnik može, ako je potrebno, biskupu predložiti pojedine osobe i za njih zatražiti ovlast izvanrednog djelatelja pričesti.⁴ Neka to budu osobe koje su inače angažirane u životu župne zajednice te uživaju ugled u njoj. Vodeći računa o dostojanstvu prostora i službe koju obavlja, izvanredni djelatelj neka pričest dijeli uvijek dolično odjeven.

Vjernika laika, ako to nalaže opravdana potreba, može biskup za pojedinu prigodu ili na određeno vrijeme, ovlastiti, kao izvanrednog služitelja, da dijeli svetu pričest i izvan euharistijskog slavlja, ili kao redovitog služitelja, primjenjujući za to blagoslovnu formu.⁵

U iznimnim i neočekivanim slučajevima ovlaštenje za podjelu svete pričesti, može dati *ad actum* i svećenik koji predsjedava euharistiji. No, ukoliko župnik očekuje da će samo u pojedinim prigodama (božićno i uskrsno vrijeme) pričesti pristupiti velik broj vjernika, radi čega bi se euharistijsko slavlje moglo produžiti, neka i u tom slučaju unaprijed od biskupa zatraži ovlast izvanrednog djelatelja pričesti za pojedine prikladne osobe.

² Usp. ZKP, kan 230, §§ 1-3; kan 910, § 2.

³ Usp. Rimski misal. Opća uredba iz trećeg tipskog izdanja, KS, Zagreb 2004., br. 107.

⁴ Usp. Napatuk o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi, KS (Dokumenti 110), Zagreb 1998., čl. 8.

⁵ Usp. isto, čl. 8, § 2.

360 Poslužitelji kod oltara (ministranti). U liturgijskom životu župne zajednice veoma važnu službu redovito imaju i ministranti. Župnik je dužan skrbiti o dovoljnom broju ministranata te odgajati župnu zajednicu da u ministrantima prepozna svoje dragocjene članove koji od djetinjih i mladenačkih dana rastu u crkvenoj suodgovornosti te slijede put intenzivnijeg liturgijskog i molitvenog života. Poželjno je da ministrantska skupina u župi bude i jedna od katehetskih skupina u župi. Ona je na osobit način prikladna za intenzivniji kršćanski hod, te će u pravilu njezini članovi postići veći stupanj zrelosti u vjeri i crkvenoj suodgovornosti.

Ministranti sudjeluju u svim liturgijskim slavljinama svoje župe. Neka se nastoji zadržati dugogodišnju tradiciju njihove prisutnosti ne samo kod svete mise, nego i kod ostalih sakramenata te kod blagoslovina i sakramentalna. Župnikova je obveza ministrante poučavati o njihovoj službi te pratiti njihov duhovni rast kako bi svaki od njih naučio još više ljubiti Gospodina. Isto je tako pozvan osiguravati njihovo sudjelovanje na dekanatskim i biskupijskim susretima. Hvale je vrijedna praksa primanja ministranata u službu nakon primanja prve svete pričesti, a isto tako i njihovo zadržavanje u službi i nakon primljenog sakramenta potvrde, odnosno i nakon osmogodišnje škole. Takva praksa omogućit će njihovo usmjeravanje prema drugim liturgijskim službama odraslih vjernika, a neki od njih će se možda oduševiti i za duhovni poziv.

361 Trajna formacija nositelja liturgijskih službi. U župnim zajednicama je potrebno uspostaviti liturgijsku katehezu za sve nositelje liturgijskih službi (čitače, pjevače, ministrante, akolite, uređivače liturgijskog prostora i sve druge). Biskupijski liturgijski ured i Biskupijsko liturgijsko vijeće neka u suradnji s drugim Povjerenstvima pri Biskupijskom pastoralnom centru domisle i svake godine planiraju te organiziraju trajnu formaciju nositelja različitih liturgijskih službi i službi vezanih uz liturgijski život na biskupijskoj i međužupnoj razini te neka priređuju upute i župnicima nude pomoć za formaciju na župnoj razini.

362 Službu čitača na liturgijskim slavljinama, osobito nedjeljom, neka obavljaju samo odrasle osobe, koje su primile sve sakramente kršćanske inicijacije.

363 Obaveza je župnika brinuti se da se u župi odgoji dovoljan broj vjernika za dolično obavljanje liturgijskih službi u skladu s liturgijskim propisima i drugim crkvenim dokumentima.

364 Hvale je vrijedno da se župa pobrine da neki od njezinih članova, muškaraca, mogu po propisanom bogoslužnom obredu biti postavljeni u službe čitača i akolita.

365 U nedostatku akolita, župnik može, ako je potrebno, biskupu predložiti pojedine osobe da im podijeli ovlast izvanrednih djelatelja pričesti u euharistijskom slavlju, te izvan euharistijskog slavlja, osobito radi nošenja pričesti bolesnicima.

366 Župnik je dužan voditi brigu o dovoljnom broju ministranata, poučavati ih o njihovoj službi te pratiti njihov duhovni rast. Isto je tako pozvan osiguravati njihovo sudjelovanje na dekanatskim i biskupijskim susretima.

367 Za sve nositelje liturgijskih službi potrebno je osigurati prikladnu početnu i trajnu teološko-liturgijsku te duhovnu formaciju na župnoj i biskupijskoj razini.

d. Neke posebne smjernice i mogućnosti vezane uz liturgijski pastoral

368 **Pričest pod obje prilike.** Neka se, u skladu s pozitivnim propisima Crkve, koristi mogućnost podjeljivanja pričesti pod obje prilike.⁶ Prezbiteri neka u tom smislu pouče vjernike, a župna je zajednica pozvana postupno se pobrinuti za prikladno liturgijsko posuđe.

369 **Prigodna i posebna bogoslužja.** Prigodna su bogoslužja ona koja se slave u posebnim prigodama (prva pričest, potvrda, dani kruha, početak i kraj školske godine, nedjelja zahvalnica...). Posebna su, pak, bogoslužja ona koja se slave s posebnim skupinama vjernika (sa školskom djecom, mladima, članovima vjerničkih društava i pokreta, bolesnicima, invalidima te drugim posebnim skupinama vjernika). Prigodna i posebna bogoslužja su po samoj svojoj naravi neredovita, a u smislu mjesta, prigode i skupine zastupljenih vjernika, mogu biti župnog i međužupnog karaktera. U prikladnim prigodama treba organizirati bogoslužja predviđena rimskim misalom i lekcionarom. Takva euharistijska slavlja, pokornička bogoslužja i druga prigodna liturgijska okupljanja neka budu prilagođena konkretnim skupinama vjernika. Neka nastoje postići svjesno, aktivno i u punini plodonosno sudjelovanje prisutnih vjernika te ih ohrabriti i potaknuti na redovito i aktivno sudjelovanje u nedjeljnoj liturgiji i bogoslužju Crkve.⁷ Pri tome treba vjerno obdržavati napatuk Drugog vatikanskog sabora glede nedjeljne euharistije. To znači da se nedjeljom i blagdanom načelno ne slavi euharistija za posebne skupine. Takva slavlja mogu se organizirati u danima preko tjedna.

Također treba paziti da neke posebne prigode (npr. »svjetski dani«) i eventualni prisutni gosti ne zasjene nedjeljno euharistijsko slavlje sa svojom specifičnom porukom.

370 **Liturgija na jezicima nacionalnih manjina.** Potrebno je poštovati želju nacionalnih zajednica (Mađara, Nijemaca, Slovaka i drugih) da barem povremeno imaju liturgiju na svom materinjem jeziku, bilo cjelovito, bilo djelomično. Toplo se preporučuje da župnik u župi sa značajnim brojem vjernika mađarske nacionalnosti to nastoji osigurati barem u pojedinim prigodama. Vjernicima ostalih nacionalnosti, koji su na području naše biskupije prisutni u manjem broju, potrebno je omogućiti to isto u dogovoru s njima.

371 **Binacije i trinacije.** Prema propisu Zakonika kanonskog prava⁸ nijednom prezbiteru u načelu nije dopušteno slaviti svetu misu više od jedanput na dan, izuzevši slučajeve u kojima je to dopušteno prema pravnoj odredbi (Veliki četvrtak, Uskrs, Božić, Dušni dan). Druga se misa dopušta zbog koncelebracije kojoj predsjedava biskup ili njegov ovlaštenik. Biskup može dopustiti zbog opravdanog razloga da svećenici slave misu dvaput dnevno radnim danom, a nedjeljom i zapovijedanim blagdanima i triput. Ukidaju se dosadašnje ovlasti s obzirom na binacije i trinacije i određuje da svećenici, ukoliko imaju opravdani razlog, pismeno zatraže ovlast za binaciju radnim danom (zbog sprovednih misa i sl.). Trinacija u radne dane nije nikako dozvoljena, a kvadrinacije ni nedjeljom ni zapovijedanim blagdanom. Nakon što svećenik jednom dobije traženu ovlast, biskup će mu je, uz uvjete da i dalje postoje opravdani razlozi, produživati općim dopisom svake godine dok je na istoj službi. Ta je ovlast vezana uz osobu i službu, te se ne prenosi na nasljednika, niti na novu službu. Promjenom službe ili okolnosti potrebno je ponovno pismeno zatražiti odgovarajuće ovlasti.

⁶ Usp. *Opća uredba Rimskoga misala*, KS, Zagreb 1996., br. 240-252 (ubuduće OURM).

⁷ Usp. *Sacrosanctum concilium*, konstitucija Drugog vatikanskog koncila o liturgiji, KS, Zagreb, 1993., br. 11 (ubuduće SC).

⁸ Usp. ZKP, kan. 905

372 **Višak misnih intencija.** Ako ima veći broj misnih nakana koje se u župi ne bi mogle odslužiti, župljane valja odgajati i poticati da se misne nakane povjeravaju na služenje svećenicima u mjestima gdje nema dovoljno misnih intencija.⁹

373 **Spominjanje imena pokojnika i drugih misnih nakana.** Spominjanje imena pokojnika u euharistijskoj molitvi načelno je predviđeno samo u misama za pokojne. U redovitim misnim slavljenjima treba ga izbjegavati, jer je misa uvijek čin cijele Crkve i slavi se za sve vjernike. Imena pokojnika i druge nakane moguće je uvrstiti u molitvu vjernika, istaknuti na oglasnoj ploči, uvrstiti u župni listić ili pročitati u župnim obavijestima. Misne nakane neka se ne čitaju prije mise, pogotovo ne nedjeljom.

374 **Misa na kolektivnu nakanu.** Svećenik koji primi prilog za slavljenje svete mise po posebnoj nakani obvezan je »ex iustitia« osobno ispuniti preuzetu obvezu ili drugom svećeniku povjeriti izvršavanje te obveze, pod uvjetima koje određuje kanonsko pravo. To staro načelo i dalje vrijedi u čitavoj Katoličkoj Crkvi.

Kao iznimka, zbog siromaštva u pojedinim lokalnim crkvama, u kojima vjernici nisu bili u stanju dati cjelovit misni prilog te su se udružili, a svećenik je slavio jednu misu na njihove nakane, Kongregacija za kler odobrila je slavljenje kolektivne ili skupne mise na više nakana, ali samo kao iznimku i pod strogim pravilima.¹⁰ U našim prilikama ne susrećemo toliko siromaštvo, nego se susrećemo sa zahtjevima vjernika za slavljenje misa na njihovu nakanu u njihovoj prisutnosti, štoviše na točno određen dan (godišnjice smrti članova obitelji i sl.). U velikim župnim zajednicama župnik zbog velikog broja takvih nakana ne može udovoljiti željama svih vjernika, te se uvela praksa da jednom ili dvaput tjedno služe mise na više nakana, gdje vjernici za svaku svoju nakanu daju nagradu u visini jednog misnog priloga. No, traženje nagrade u visini misnog priloga protivno je navedenom dekretu Kongregacije za kler od 22. veljače 1991.

375 **Slavljenje mise na kolektivnu nakanu u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji.** Slavljenje mise na kolektivnu nakanu u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji je iznimka. Potrebno je vjernike odgajati da se misne nakane u pravilu povjeravaju na služenje svećenicima u mjestima gdje nema dovoljno misnih nakana.

»Kolektivne mise« u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji smiju se slaviti samo ako je župnik pismeno zatražio i dobio biskupovo dopuštenje, i to najviše jedanput tjedno, no nikako ne nedjeljom i zapovijedanim blagdanom. Vjernici moraju prethodno izričito biti obaviješteni te slobodno pristati da njihova misna nakana bude slavljena s drugima u jednoj »kolektivnoj misi«. Kad je župnik dobio biskupovo dopuštenje za slavljenje »kolektivnih misa« u svojoj župi, on treba javno oglasiti dan, mjesto i vrijeme kad će se slaviti »kolektivna sveta misa«. Od vjernika se ne smije tražiti prilog u visini misnog priloga, nego oni daju samo dobrovoljan i slobodan prilog. Župnik treba voditi preciznu evidenciju nakana za svaku »kolektivnu misu« te preciznu evidenciju priloga vjernika. Prezbyter koji slavi »kolektivnu misu« za sebe smije zadržati nagradu u visini jednog misnog priloga, a ostatak je obvezan poslati obračunskim listom Ekonomatu Biskupije u Đakovu, posebno naznačujući iznos od »kolektivnih misa«, koji će taj novac dati u unaprijed određenu svrhu koju je propisao biskup.

⁹ Usp. ZKP, kann. 953; 954.

¹⁰ Usp. *Acta Apostolicae Sedis*, 83 (1991), str. 443-446.

Ukoliko bi slavljenje »kolektivnih misa« počelo potiskivati staro načelo »jedna misa, jedna nakana, jedan prilog« te dovelo do toga da vjernici prestanu davati misne nakane koje se na služenje povjeravaju svećenicima u mjestima gdje nema dovoljno misnih nakana, slavljenje »kolektivnih misa« bi predstavljalo zlorabu te je župnik obvezan reducirati praksu »kolektivnih misa« u svojoj župi.

376 Međužupni zajednički susreti i slavlja. Potičemo organiziranje međužupnih slavlja, uvođenje korizmenih postaja (osobito u gradovima s više župa), ostvarenje međužupne suradnje, uzajamnih gostovanja župnih zborova i pojedinih skupina vjernika, zajedničkih hodočašća, razmjene iskustava i sl. Poželjno je također da župnici u goste pozivaju i druge svećenike da predvode euharistiju.

Prije pozivanja nekog svećenika iz druge biskupije za vođenje duhovnih obnova, misija, trodnevica, devetnica i sl. potrebno je dobiti suglasnost biskupa. Kad se želi pozvati nekog biskupa u goste da predsjedava svečanom euharistijskom slavlju, potrebno je zamoliti biskupa da mu on uputi svoj poziv.

377 Koordinacija i suradnja. Unutar pojedinih dekanata, posebno u gradovima, potrebno je osobito u jakim liturgijskim vremenima planirati i usklađivati različite oblike pastoralnoga rada, te satnicu i sadržaje liturgijskih slavlja (biblijsko-molitveni susreti, pokornička bogoslužja, duhovne obnove, bdijenja, druga posebna bogoslužja, tribine i sl.).

378 Župne obavijesti. Poželjno je da župa redovito izdaje informativni letak (ili župni list) u kojemu se nalaze osnovne informacije o cjelokupnom liturgijskom i pastoralnom životu župe. Župne obavijesti neka u svakom slučaju budu kratke i sažete, pripremljene u pisanom obliku, a šire informacije je moguće izvjesiti na oglasnu ploču.

379 Ploče uz prometnice. Župno ekonomsko vijeće neka se u dogovoru s lokalnim vlastima pobrine da uz prometnice i na ulazu u pojedina naselja bude postavljena ploča na kojoj će biti naznačen put prema crkvi, sjedištu župe, samostanu ili sl. Ako je prikladno, valja naznačiti i raspored nedjeljnih euharistijskih slavlja.

380 Neka se, u skladu s pozitivnim propisima Crkve, koristi mogućnost podjeljivanja pričesti pod obje prilike.

381 Župne obavijesti trebaju biti kratke i sažete, a šire informacije mogu se izvjesiti na oglasnu ploču.

382 Spominjanje imena pokojnika u euharistijskoj molitvi predviđeno je u misama za pokojne. U redovitim misnim slavljinama treba ga izbjegavati, jer je misa uvijek čin cijele Crkve i slavi se za sve vjernike. Imena pokojnika i druge nakane moguće je uvrstiti u molitvu vjernika, istaknuti na oglasnoj ploči, uvrstiti u župni listić ili pročitati u župnim obavijestima. Misne nakane neka se ne čitaju prije mise, pogotovo ne nedjeljom.

383 Slavljenje »kolektivnih misa« u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji je iznimka. Smiju se slaviti samo ako je župnik pismeno zatražio i dobio biskupovo dopuštenje, i to najviše jedanput tjedno, no nikako ne nedjeljom i zapovijedanim blagdanom. Vjernici moraju prethodno izričito biti obaviješteni te slobodno pristati da njihova misna nakana bude slavljena s drugima u jednoj »kolektivnoj misi«.

384 Kad je župnik dobio biskupovo dopuštenje za slavljenje »kolektivnih misa« u župi, treba javno oglasiti dan, mjesto i sat kad će se slaviti »kolektivna sveta misa.« Od vjernika se ne smije tražiti prilog u visini misnog priloga, nego oni daju dobrovoljan i slobodan prilog. Župnik treba voditi preciznu evidenciju nakana za svaku »kolektivnu misu« te preciznu evidenciju priloga vjernika. Prezbyter koji slavi »kolektivnu misu« za sebe smije zadržati nagradu u visini jednog misnog priloga, a ostatak je dužan poslati obračunskim listom Ekonomatu Biskupije u Đakovu, koji će taj novac dati u unaprijed određenu svrhu koju je propisao biskup.

385 Župno ekonomsko vijeće je pozvano pobrinuti se, u dogovoru s lokalnim vlastima, da uz prometnice i na ulazu u pojedina naselja na području njihove župe bude postavljena ploča na kojoj će biti naznačen put prema crkvi te, ako je moguće, i raspored nedjeljnih euharistijskih slavlja.

386 Toplo se preporučuje da župnik u župi sa značajnim brojem vjernika mađarske nacionalnosti nastoji osigurati, barem u pojedinim prigodama, slavljenje liturgije na mađarskom jeziku, bilo cjelovito, bilo djelomično. Vjernicima ostalih nacionalnosti potrebno je omogućiti to isto u dogovoru s njima.

e. Evangelizacijska nastojanja vezana uz slavlje prve pričesti

387 Euharistijsko zajedništvo s uskrslim Gospodinom, i time ulazak u potpuno zajedništvo sa zajednicom Crkve, cilj je i vrhunac kršćanske inicijacije i katekumenalnog hoda u cjelini. No, potrebno je biti svjestan da se ono ostvaruje u kontekstu promijenjenog redoslijeda primanja potvrde i euharistije te postojeće vremenske distance između primanja ta dva sakramenta. K tome odgoj djece za euharistiju mora u znatnoj mjeri u obzir uzimati i razvojno-psihološke te antropološko-egzistencijalne preduvjete (od kojih su mnogi zajednički rastu, razvoju i upoznavanju življene vjere), ali i sociološke uvjetovanosti (osobito rastuću sekularizaciju i nedostatan vjerski život i odgoj u obitelji). Sve navedeno snažno utječe na odnos samih prvopričesnika, njihovih obitelji pa i same šire crkvene zajednice na poimanje slavlja prve pričesti i posljedično na odnos prema euharistiji kao sakramentu. Iako je u kontekstu cjelovitog katekumenalnog hoda euharistija cilj i vrhunac kršćanske inicijacije, u navedenim okolnostima prva pričest, koju danas često više ne prati redovito sudjelovanje u nedjeljnoj euharistiji (osobito kad su u pitanju djeca čije odrastanje nije podržano praktičnim kršćanskim životom roditelja i vjerskim odgojem u obitelji), ne prerasta u redoviti euharistijski život, nego ostaje tek ritualizacija života i/ili stepenica prema sakramentu potvrde.

Kad k tome izostane i redoviti vjerski odgoj kroz župnu katehezu, te se i priprava na sakrament potvrde svede na minimum, susrećemo se s činjenicom da djeca i mladi izlaze iz procesa kršćanske inicijacije lišeni sustavnog odgoja za molitvu i iskustva molitvenog života, lišeni iskustva redovite nedjeljne euharistije i sakramentalnog života, lišeni otkrića Crkve kao zajednice te bez dozrele svijesti o euharistiji kao središtu, izvoru i vrhuncu kršćanskoga i crkvenoga života. Od osobite je, stoga, važnosti snažiti odgovornost roditelja i obitelji, njihovu svijest da su oni prvi odgojitelji u vjeri te u župnom pastoralnom djelovanju uspostavljati katekumenalni hod u kojemu će pristup sakramentima biti plod evangelizacijskoga djelovanja.

388 **Bitni elementi pastoralna vezanog uz prvopričesničko slavlje.** Svjesna vlastite odgovornosti i evangelizacijskog poslanja primljenog od Gospodina Crkva đakovačka i srijemska došla je do svijesti da se pastoralno djelovanje vezano uz prvu pričest djece nužno mora odvijati na dva paralelna kolosijeka:

- a. evangelizacijski rad s roditeljima i uključivanje roditelja u katehetsku pripremu djece na prvu pričest;
- b. dvogodišnja katehetska priprema djece za sakramente pomirenja i euharistije te mistagoško razdoblje odgoja za liturgijski i sakramentalni život od slavlja prve pričesti kroz sljedećih godinu dana.

389 **Susreti s roditeljima prvopričesnika.** Pastoral vezan uz prvopričesničko slavlje te priprema djece na prvu pričest trebaju biti označeni snažnim evangelizacijskim radom s njihovim roditeljima. Poželjno je da rad s roditeljima započne istodobno s redovitom župnom katehezom za djecu. Kroz to razdoblje do prve pričesti ili kroz dvije godine pripreme djece za prvu pričest neka se u župnoj zajednici organizira najmanje 4 susreta za roditelje prvopričesnika. Iako se redovito odazivanje obaju roditelja na predviđene susrete ne treba uzimati kao preduvjet za pristupanje djece sakramentima, ipak neka se ti susreti shvate kao redovita obveza za oba roditelja, a kvalitetna priprema susreta za roditelje kao nezaobilazna obveza svake župne zajednice.

U mistagoškom razdoblju, kroz godinu dana poslije prvopričesničkog slavlja, župna zajednica neka organizira još barem dva susreta za roditelje djece koja su pristupila prvoj pričesti.

Kako bi se osigurao osobni pristup i mogućnost dijaloga unutar skupine roditelja, neka se susreti organiziraju u manjim skupinama (po mogućnosti 5-6 bračnih parova), a na isti susret neka se ne poziva više od 12 bračnih parova.

Pomoć prezbiterima te aktivno sudjelovanje u organiziranju i odvijanju susreta za roditelje prvopričesnika obveza je članova župnog pastoralnog vijeća, a osobito članova odbora za pastoral braka i obitelji pri župnom pastoralnom vijeću.

390 **Uključivanje roditelja u katehetsku pripremu djece na prvu pričest.** Među roditeljima djece prvopričesnika ima i onih koji već redovito sudjeluju u nedjeljnoj euharistiji i žive sakramentalnim životom. Neka župnik zajedno sa župnim katehetama i drugim redovitim suradnicima u župnoj katehezi nastoji takve roditelje aktivnije uključiti u katehetsku pripremu prvopričesnika na sakramente pomirenja i euharistije, u organiziranje susreta za ostale roditelje te u veći stupanj suodgovornosti u životu župne zajednice.

U vrijeme katehetske pripreme djece za sakramente pomirenja i euharistije i kasnije kroz mistagoško razdoblje na osobit način valja poticati roditelje i ostale članove obitelji na redovito sudjelovanje s djecom na nedjeljnoj euharistiji, na redovito pristupanje euharistijskom stolu i češće pristupanje sakramentu pomirenja.

391 **Sudjelovanje roditelja u mistagoškom razdoblju i njihova uloga u daljnjem odgoju i rastu djece u vjeri.** Roditelji trebaju biti uključeni ne samo u pripremu svoje djece na prvu pričest, nego su oni prvi pozvani pratiti i podržavati svoju djecu kroz mistagoško razdoblje i dalje kroz redoviti vjerski odgoj i rast u vjeri. Vjerski odgoj djece zadaća je koja izvorno pripada roditeljima. Zato neka župna zajednica u mistagoškom razdoblju, kroz godinu dana poslije prvopričesničkog slavlja, organizira još barem dva susreta za roditelje djece koja su

pristupila prvoj pričesti. Neka se na tom susretu roditeljima posvijesti njihova odgovornost za daljnji rast djece u vjeri, važnost njihova osobnog primjera i uloge u odgoju djece za redoviti liturgijski i sakramentalni život, u odgoju za molitvu, u rastu u crkvenosti te u vjerskoj formaciji kroz školski vjeronauk i župnu katehezu.

Poželjno je da se za roditelje djece osnovnoškolske dobi poslije prvopričesničkog slavlja organizira po jedan susret svake godine sve do krizmanog slavlja. Ti susreti neka u načelu sadržajno produbljuju bračnu i obiteljsku duhovnost, važnost rasta bračnih drugova u ljubavi, obiteljske molitve i svjedočkog kršćanskog i sakramentalnog života roditelja za rast i odgoj djece u vjeri te odgojna pitanja, a metodološki neka poštuju zahtjeve rada s odraslim vjernicima. Dakako da se župna nastojanja na planu pastoralna braka i obitelji neće zadovoljiti time da roditeljima ponude tek spomenuti minimum, nego da će župa u skladu sa svojim mogućnostima i potrebama nastojati ponuditi trajnu i sustavnu pastoralnu skrb za brak i obitelj te uključivanje obitelji u pastoralno poslanje Crkve.

392 *Katehetska priprava djece za sakramente pomirenja i euharistije.* Katehetska priprava djece za sakramente pomirenja i euharistije ne smije biti kraća od godinu dana, a u pravilu traje dvije godine. Redovita župna kateheza trebala bi započeti odmah s početkom osnovne škole. Prva će godina župne kateheze biti nadopuna obiteljskog vjerskog odgoja, uvođenje u vjersko iskustvo i u iskustvo molitve, upoznavanje s liturgijskim prostorom i uvođenje u liturgijski život župne zajednice. Što se ranije započne sa župnom katehezom, to će moći biti kvalitetnija i sama priprava na sakramente pomirenja i euharistije.

Animiranju roditelja i njihovu uključivanju u pripremu djece na sakramente, te animiranju i snaženju katehetske pripreve prvopričesnika pridonijet će i liturgijska slavlja kao što su primanje među kandidate za prvu pričest, obnova krsnih obećanja, pokorničko slavlje, zahvalno slavlje za dar oprostjenja poslije prve pojedinačne ispovijedi djece, trodnevnice, zajednička hodočašća i sl.

393 *Pristupanje djece sakramentu pomirenja.* Kako bi se dostatna pozornost posvetila sakramentu pomirenja i odgoju djece za taj sakrament, koji u sebi nosi neizmjeru i usrećujuće blago Božje ljubavi i oprostjenja, neka se buduće prvopričesnike pripremi i dostatno oraspoloži te neka određeno vrijeme prije prvopričesničkog slavlja s njima, te s njihovim roditeljima i s krsnim kumovima upriliči zajedničko sakramentalno pokorničko slavlje s pojedinačnom ispovijedi i odrješanjem grijeha te sa zaključnom zahvalnom molitvom za dar oprostjenja¹¹ (npr. ako je prvopričesničko slavlje predviđeno u vazmeno vrijeme, prva ispovijed djece može se organizirati početkom korizme). Na taj će način svi doživjeti da sakrament pomirenja u sebi krije veliko blago Božje ljubavi i praštanja, te da on nije tek stepenica koja omogućuje pristup euharistijskom stolu.

Prvopričesnici će još najmanje jednom pristupiti sakramentu pomirenja neposredno pred prvopričesničko slavlje (u uskrsnom vremenu). Roditelje, članove obitelji i krsne kumove treba oraspoložiti i motivirati da i oni sudjeluju u pokorničkom slavlju s djecom te pristupe pojedinačnoj ispovijedi.

¹¹ Usp. Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red pokore. Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Zbora za bogoštovlje, KS, Zagreb 1975., br. 57 (ubuduće RP).

394 **Prvopričesnička dob.** Neka se kao dob za pristup sakramentu euharistije načelno zadrži dosadašnja pastoralna praksa (između devete i desete godine života, odnosno treći razred osnovne škole).

395 **Liturgijsko slavlje prve pričesti.** Povlašteno vrijeme za prvopričesničko slavlje je uskršno razdoblje liturgijske godine. Ono treba biti pripravljeno s osobitim marom i pozornošću. Osim djece, neka se za pristupanje euharistijskom stolu po sakramentu pomirenja pripreme i roditelji, članovi obitelji, krsni kumovi prvopričesnika i čitava zajednica. U prvopričesničkom slavlju bi zbog njegova eklezijalnog značenja, osim roditelja i članova obitelji, trebali sudjelovati i krsni kumovi te čitava župna zajednica, a osobito vjeroučitelji i katehete, članovi župnih vijeća, župni suradnici i svi koji su na bilo koji način bili uključeni u pripremu prvopričesnika.

Župnici neka skrbe oko dostojanstva prvopričesničkih slavlja tako da se fotografiranje i snimanje ostvari na prikladan diskretan način preko jednog službenog fotografa, koji neka ne zlorabi svoj povlašten položaj.

396 **Sudjelovanje krsnih kumova u prvopričesničkom slavlju.** Uz roditelje su i krsni kumovi obvezni više nego drugi riječju i primjerom odgajati djecu u vjeri.¹² K tome Crkva preporučuje da krizmanik za krizmanog kuma uzme svoga krsnog kuma¹³. Neka se, stoga, u prvopričesničko slavlje uključi i krsne kumove prvopričesnika. Njihovo je sudjelovanje zajedno s prvopričesnicima i njihovim roditeljima predviđeno prigodom prve ispovijedi djece i na samom prvopričesničkom slavlju. Neka ih se oraspoloži i pripravi da i oni tom prigodom pristupe sakramentima.

397 **Obiteljsko slavljenje prve pričesti.** Slavlje prve pričesti bitno je vjerničko i eklezijalno slavlje. Stoga je potrebno voditi računa o svjedočkoj kršćanskoj dimenziji eventualnoga obiteljskoga slavlja toga dana i svih onih koji u njemu sudjeluju. Neka se roditelje već izdaleka usmjerava i odgaja za što je moguće veću skromnost i jednostavnost, a ako je potrebno neka se promiču dobrotvorne akcije umjesto obiteljskih gozbi s brojnim gostima.

398 **Zahvalno molitveno slavlje.** Toplo se preporučuje da se na sam dan ili ubrzo nakon prvopričesničkog slavlja upriliči molitveno zahvalno slavlje s prvopričesnicima, koje će imati snažnu mistagošku dimenziju. Neka bude intonirano kao početak mistagoškoga razdoblja. Poželjno je da u slavlju sudjeluju i roditelji te svi oni koji su sudjelovali u pripremi prvopričesnika i prvopričesničkog slavlja. Hvale je vrijedno nastojanje da se prvopričesnici okupljaju i na euharistijskim slavljima sljedećih dana te s ostalim vjernicima pristupaju euharistijskom stolu.

399 **Mistagoško razdoblje za prvopričesnike.** Prvopričesničkim slavljem započinje jednogodišnja etapa mistagoškog produbljenja osobnog odnosa prvopričesnika s euharistijskim Gospodinom te iskustva njegove ljubavi i oproštenja, poosobljenja vjere u njegovu prisutnost u euharistijskom otajstvu te buđenja radosti zbog pripadnosti zajednici Crkve. U mistagoškom hodu sakramenti euharistije i pomirenja se na nov način očituju kao izvorište kateheze, postaju nepresušnim izvorom njezina sadržaja, nutarnji dinamički pokretač i motivacija katehetske zauzetosti i nastojanja te se isto tako na nov način pokazuju kao cilj

¹² Usp. ZKP, kan. 774, § 2

¹³ Usp. ZKP, kan. 893, § 2; *Rimski pontifikal obnovljen odlukom svetog općeg sabora Drugog vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. Red potvrde*, KS, Zagreb 1998., br. 5.

prema kojemu je usmjereno katehetsko djelovanje Crkve. To je vrijeme naglašenog odgoja djece kroz župnu katehezu za redoviti sakramentalni život i za sudjelovanje u liturgiji Crkve te vrijeme uvođenja u iskustvo crkvenoga zajedništva. Djecu se upoznaje s njihovim mogućnostima aktivnog sudjelovanja u liturgijskom slavlju.

Razdoblje mistagogije prvopričesničkih skupina završava upoznavanjem roditelja i djece sa sustavom župne kateheze koja se odvija u više paralelnih župnih skupina, sa svim mogućnostima koje nudi konkretna župna zajednica te upisivanjem i uključivanjem svakog pojedinog prvopričesnika u jednu od župnih katehetskih skupina, uvažavajući pritom, osim potreba župe, i savjet roditelja te želje i afinitete djece.

400 Katekizam za prvopričesnike i katehetska građa za rad s roditeljima. Biskupijskom katehetskom uredu se povjerava da u suradnji s Biskupijskim katehetskim vijećem i Biskupijskim liturgijskim odborom i drugim tijelima priredi katekizam za prvopričesnike. U suradnji s Biskupijskim povjerenstvom za pastoral braka i obitelji neka domisli i priredi i priručnik za roditelje prvopričesnika. Poželjno je da se za prezbitere, župne katehete i suradnike u župnoj katehezi prvopričesnika također izradi poseban priručnik s građom za rad s roditeljima i za rad s prvopričesnicima. Svaki od tih materijala treba voditi računa i o dvije nerazdružive etape pastoralna prvopričesničkog slavlja, tj. o pripravnoj te o mistagoškoj etapi.

401 Evangelizacijska nastojanja vezana uz prvu pričest djece odvijaju se paralelno na dva područja:

- a. kroz rad s roditeljima i uključivanje roditelja u katehetsku pripravu djece na prvu pričest;
- b. kroz katehetski rad s djecom, i to u dvije etape:
 - priprava djece za sakramente pomirenja i euharistije
 - mistagoška etapa odgoja prvopričesnika za liturgijski i sakramentalni život poslije slavlja prve pričesti.

402 Župna katehetska priprava djece na slavlje sakramenata pomirenja i euharistije pretpostavlja redovito pohađanje školskog vjeronauka i u načelu traje dvije godine. Mistagoška etapa, koja započinje prvopričesničkim slavljem, traje načelno godinu dana.

403 Neka se buduće prvopričesnike pripremi i dostatno ih oraspoloži te s njima slavi sakrament pomirenja određeno vrijeme prije prvopričesničkog slavlja. Pripravnici za prvu pričest neka potom još najmanje jednom pristupe sakramentu pomirenja neposredno prije prvopričesničkog slavlja.

404 S obzirom na dob prvopričesnika načelno se zadržava dosadašnja pastoralna praksa, između devete i desete godine života, odnosno treći razred osnovne škole. Prvopričesničko slavlje se u načelu slavi u uskrsnom vremenu.

Sakrament krsta

405 Slaveći i primajući sakramente, kršćanin se, potaknut Duhom Svetim, u vjeri otvara i prihvaća ponudu spasenja u Kristu. Slaveći u sakramentalnim slavljima Kristovo pashalno otajstvo, iz sakramentalnih slavlja izranja osobno sjedinjen s Kristom i ugrađuje se u Crkvu, zajednicu spasenja. Osobna zahvaćenost Duhom unutartrajstvene ljubavi, koji je dar Krista uskrsloga, te suobličavanje Kristu uskrsnome, ima eshatološku perspektivu pobožanstvenjenja

i sudjelovanja na Trojstvenom životu. Pridružen Crkvi, kršćanin se, kao svjedok Kristova spasenja, istodobno ugrađuje i u poslanje Crkve, te suodgovorno sudjeluje u njezinu poslanju.

Sakrament krsta označava uvođenje i sudjelovanje u Kristovu vazmenom otajstvu, koje je uzvišena objava neizrecive Božje ljubavi prema čovjeku. Krist je premostio jaz od smrti do uskrsnuća i taj se prijelaz očituje u svakom čovjeku u času njegova krštenja. Krštenje podjeljuje slobodu djece Božje, po kojoj čovjek prestaje biti rob grijeha, te biva suobličen Kristu Spasitelju. Istodobno krštenjem Krist ga pritjelovljuje sebi i tako uvodi u zajednicu Crkve, te ga čini živim udom svojega otajstvenoga Tijela.

a. Krštenje odraslih

406 *Pretkatekumenat.* Razdoblju katekumenata prethodi vrijeme osobnog traženja i dozrijevanja, početnog obraćenja te prijave i okupljanja kroz »pretkatekumenat«. Trajanje pretkatekumenata nije ograničeno. Katekumenat neka započne liturgijskim obredom primanja među oglašeničke. Taj obred neka se u načelu slavi oko svetkovine Duhova. Neka se prethodno najavi čitavoj župnoj zajednici i pozove je da u njemu sudjeluje.

Prije liturgijskog obreda ulaska u red katekumena župnik (odnosno voditelj »centra« za uvođenje odraslih u kršćanstvo) neka pismeno Biskupskom ordinarijatu prijavi imena katekumena, suradnike u katehetskoj pouci katekumena te datum obrednog slavlja primanja među oglašeničke. O početku katekumenata neka već ranije obavijesti i dekana te ostale župnike u dekanatu. Na temelju zamolbe župnika iz drugih župa, na katekumenalni put mogu biti primljene i pojedine osobe iz drugih župa.

407 *Opće odredbe o katekumenatu.* Voditelj katekumenata u župnoj zajednici je u načelu župnik ili župni vikar. U katehezi katekumena mogu mu pomoći vjeroučitelji koji imaju biskupov mandat za poučavanje vjeronauka, a u praćenju katekumena na putu osobnog obraćenja i ulaženja u iskustvo kršćanske molitve i života katekumenima osobnim svjedočanstvom i podrškom pomoć pružaju i drugi članovi zajednice, osobito njihovi kumovi i župni suradnici.

Katekumenat je izvrstan pokazatelj životnosti kršćanske zajednice, a ne nužno zlo koje bi se smjelo ili trebalo ubrzano provesti ili zaobići. U Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji katekumenat posvuda neka traje najmanje godinu dana. U to razdoblje ne ulazi vrijeme »pretkatekumenata«. Neka se poštuju sva tri stupnja katekumenata i neka budu obilježena s tri predviđena bogoslužna obreda.

Razdoblje katekumenata, tj. sustavne kateheze i vježbanja u kršćanskom životu, neka traje do početka korizme u sljedećoj liturgijskoj godini, a po potrebi i duže. Oni katekumeni za koje voditelj katekumenata utvrdi da su svojim raspoloženjem prikladni da sudjeluju u slavlju sakramenata u uskrsoj noći neka se odmah na početku korizme izaberu i neka im se obredno upiše ime u knjigu izabranika za sakramente kršćanske inicijacije. Biskup će nastojati osobno ili po svom delegatu predsjedati tom obredom i zato je potrebno prethodno ga pismeno o tome obavijestiti i pozvati.

Župnik je dužan voditi brigu da se kroz korizmu s izabranicima na treću, četvrtu i petu korizmenu nedjelju slave tri obreda »provjere«, a u prikladne dane kroz tjedan i dvije

»predaje« (vjeroispovijesti i molitve Gospodnje) predviđene Redom pristupa odraslih u kršćanstvo. Župnik može biskupa zbog teških zapreka pismeno zamoliti da pojedine katekumene oslobodi od jedne, ili u izvanrednim prilikama, od dviju provjera.¹⁴

408 *Slavlje sakramenata kršćanske inicijacije.* Sakramenti kršćanske inicijacije se u pravilu odraslim izabranicima podjeljuju u vazmenom bdjenju. Dopuštenje podjele sakramenata kršćanske inicijacije odraslim izabranicima za vrijeme nedjeljnog euharistijskog slavlja neka se traži samo zbog veoma teških razloga.

U slučaju ženidaba sa zaprekom različitosti vjere, kad je jedna strana katolička, a druga nekrštena, nekrštenu stranu treba potaknuti na krštenje, ali ne uvjetovati sklapanje ženidbe krštenjem. Nekrštenoj osobi je potrebno i vrijeme za osobno dozrijevanje odluke te želje za krštenjem, kao i za katekumenalni hod.

U pastoralnoj praksi susrećemo nekršteni djecu koja redovito pohađaju školski vjeronauk i župnu katehezu te njihovi roditelji traže krštenje u osnovnoškolskom životnom uzrastu i predlažu da djeca ostale sakramente kršćanske inicijacije potom prime sa školskim vršnjacima. Ukoliko župnik procjeni pravu nakanu te prihvati molbu roditelja, neka takvu djecu u načelu ipak pridruži izabranicima pri obredu upisa imena u knjigu izabranika, s njima slavi obrede »provjere« i »predaje« predviđene Redom pristupa odraslih u kršćanstvo te ih krsti u vazmenom bdjenju.

409 *Mistagogija.* Slavljem sakramenata kršćanske inicijacije započinje vrijeme »mistagogije«. To je vrijeme osobnog i zajedničkog produbljenja svijesti o milosnoj preobrazbi kroz primljene sakramente te produbljenja iskustva darovane sakramentalne milosti. Ostvaruje se ponajprije kroz redovito primanje sakramenata i sve veću povezanost sa župnom zajednicom; kroz molitveno i kontemplativno te katehetsko ulaženje u sadržaje nauka, u simboliku i poruku samih obreda primljenih sakramenata; te kroz aktivno uključivanje u kršćansko poslanje što proizlazi iz primljenih sakramenata. Mistagogija u načelu obuhvaća uskršno razdoblje, od Uskrsa do Duhova, u kojemu se slave tzv. »mise za novokrštenike«. No, u praksi ono neka potraje sve dok župnik ne procjeni da se novokrštenik u potpunosti integrirao u župnu zajednicu i počeo uključivati u kršćansko poslanje. Iako u vrijeme mistagogije nema sustavnih kateheza, prikladno je da se s novokrštenicima nastavi uvođenje u otajstvo Crkve, u iskustvo crkvenoga zajedništva i u suodgovornost u crkvenoj zajednici. Uputno je novokrštenike poticati na uključivanje u neku od postojećih skupina odraslih vjernika u župi, koji će ih bratski i s ljubavlju prihvatiti te im pomoći u procesu potpune integracije u život crkvene zajednice.

410 *Sudjelovanje župne zajednice u katekumenatu.* Veliku važnost u katekumenatu ima kršćanska zajednica, koja pomaže kandidatima na njihovu putu, prati ih ljubavlju i molitvama, osobito kroz katekumenalne obrede, te ih prima u svoje crkveno zajedništvo. Župna zajednica, na čelu sa župnikom kao voditeljem katekumenata, treba barem preko nekoliko prokušanih i uzornih župljana pratiti katekumene i pružati im podršku na njihovu putu kršćanskog obraćenja i usvajanja kršćanskih stavova, uvoditi ih u mistagoško razdoblje u kršćansko iskustvo i u crkvenu suodgovornost. Poželjno je da kumovi katekumena budu upravo ti župljani, koji prate katekumene na njihovu katekumenalnom putu.

¹⁴ Usp. Rimski obrednik obnovljen odlukom svetog općeg sabora Drugog vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. Red pristupa odraslih u kršćanstvo, KS, Zagreb 1998., br. 66 i 240.

Ukoliko se katekumenat organizira u pojedinim »centrima« za uvođenje odraslih u kršćanstvo u kojima katekumenalni put prolaze osobe iz različitih župa, potrebno je da i u tom slučaju katekumenat i svi katekumeni budu integrirani u konkretnu župnu zajednicu u čijim se prostorijama okupljaju katekumeni. Poželjno je da svakog katekumena kroz sve stupnjeve prate barem vlastiti župnik i barem pojedini vjernici iz te župe. U slučajevima u kojima je to doista ostvareno, voditelj katekumenata može u dogovoru s pojedinim katekumenom i njegovim župnikom poslije obreda upisa imena u knjigu izabranika prepustiti da obrede »provjere« i »predaje« predviđene RPOK-om te samo slavlje podjele sakramenata kršćanske inicijacije obavi njegov župnik.

Poželjno je da kumovi novokrštenicima budu osobe koje su ih pratile kroz katekumenat, da župnik kroz uskršno vrijeme povremeno slavi mise za novokrštenike te da ih kumovi i drugi župni suradnici prate kroz mistagoško razdoblje sve do njihove potpune integracije u vlastitu župnu zajednicu.

Ukoliko u »centrima« za uvođenje odraslih u kršćanstvo, u kojima se okupljaju katekumeni iz različitih župa, nije moguće osigurati stvarnu prisutnost i sudjelovanje predstavnika župnih zajednica iz kojih dolaze katekumeni, neka se pokuša ostvariti suradnja barem s pojedinim vjerničkim društvima na tom području. Članovi vjerničkog društva neka preuzmu ulogu pratitelja katekumena i ulogu vjerničke zajednice koja prima novokrštenike, nastojeći im pomoći i olakšati uključivanje u liturgijski život i pastoralno djelovanje župne zajednice kojoj pripadaju. Neka se nipošto ne dogodi da katekumeni susreću jedino voditelja katekumenata, koji je istodobno i kateheta te da posve izostane eklezijalna dimenzija kako katekumenata, tako i samih sakramenata kršćanske inicijacije.

411 ***Župna crkva treba imati krstionicu.***

412 Odrasli kandidati trebaju se za krštenje pripremiti kroz katekumenat, koji traje najmanje godinu dana. Katekumenat započinje liturgijskim obredom primanja među katekumene. Taj obred u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji u načelu treba slaviti oko svetkovine Duhova. Katekumenat traje do početka korizme u sljedećoj liturgijskoj godini, a po potrebi i duže.

413 S onim katekumenima za koje voditelj katekumenata utvrdi da su svojim raspoloženjem prikladni da sudjeluju u skorom slavlju sakramenata inicijacije, odmah na početku korizme se slavi slavlje izbora, odnosno upisa među izabranike. Potrebno je poštovati liturgijske zahtjeve vezane uz provjere i predaje u vrijeme čišćenja i prosvjetljivanja kroz korizmeno razdoblje.

414 Sakramenti kršćanske inicijacije neka se odraslim izabranicima u pravilu podjeljuju u uskršnoj noći. Dopuštenje podjele sakramenata kršćanske inicijacije odraslim izabranicima za vrijeme nedjeljnog euharistijskog slavlja neka se traži samo zbog veoma važnih razloga.

415 Slavljem sakramenata kršćanske inicijacije započinje vrijeme »mistagogije«. Obuhvaća uskršno razdoblje, od Uskrsa do Duhova. No, hvale je vrijedno da ono potraje sve dok župnik ne procjeni da se novokrštenik u potpunosti integrirao u župnu zajednicu.

416 U slučaju ženidbe sa zaprekom različitosti vjere, kad je jedna strana katolička a druga nekrštena, nekrštenu stranu treba potaknuti na krštenje, ali ne uvjetovati sklapanje ženidbe krštenjem.

b. Krštenje djece

417 **Slavljenje krštenja.** Kako bi se naglasila veza između sakramenata krsta i euharistije i uvođenje novokrštenika u zajednicu vjernika, krsno slavlje neka se redovito slavi u župnoj crkvi za vrijeme nedjeljnog euharistijskog slavlja.¹⁵

Pastoralni razlozi vezani uz odgoj vjernika, liturgijski život župne zajednice i organiziranje pretkrasnih kateheza potiču da se krštenja u načelu slave jednom mjesečno. Iako su pojedinačne iznimke zbog opravdanih razloga moguće, neka to u župnoj zajednici u pravilu uvijek bude iste nedjelje u mjesecu, osim kad liturgijski i teološki razlozi, posebnosti u životu župne zajednice, obiteljske prilike ili zdravlje djeteta sugeriraju drukčije.

U termin za krštenje male djece svakako valja ubrojiti i vazmeno bdjenje kao najodličniji termin. Prikladno je da to bude i na Nedjelju krštenja Gospodinova. Stoga je poželjno da župnik, uvažavajući logične prilagodbe liturgijskom kalendaru i drugim razlozima vezanim uz župnu zajednicu, unaprijed odredi i čitavoj zajednici obznani termine krštenja, te pretkrasnih kateheza, kroz čitavu godinu. Time se roditeljima olakšava njihova prilagodba župnom kalendaru te se smanjuje broj zahtjeva za iznimnim terminima i posljedičnih praktičnih poteškoća vezanih uz organiziranje pretkrasnih kateheza za roditelje i kumove.

Župna crkva treba imati posebno uređena mjesta za krštenja – krstionicu ili baptisterij. Krstitelj treba poštovati znakove i odredbe liturgije krštenja te sam čin krštenja slaviti na krsnom zdencu kako to određuju crkveni dokumenti. Župnici neka skrbe oko dostojanstva liturgijskih krsnih slavlja tako da se fotografiranje i snimanje ostvari na prikladan diskretan način.

Iznimna krštenja, bez pretkrasne kateheze roditelja, valja svesti na minimum. Djecu roditelja iz drugih župa može se krstiti samo uz pismeno dopuštenje vlastitog župnika (te u tom slučaju međusobno s roditeljima i kumovima dogovoriti mjesto i vrijeme pretkrasnih kateheza).

Krštenje se ne uskraćuje, nego se zbog opravdanih razloga može odgoditi na određeno ili čak i na neodređeno vrijeme (osobito u slučajevima kada ni roditelji ni župna zajednica ni na koji način ne mogu osigurati kršćanski odgoj djeteta).

418 **Pretkrasne kateheze.** Slijedeći poticaje relevantnih crkvenih dokumenata, Druga biskupijska sinoda zauzela se za obvezatnost pretkrasnih kateheza za roditelje, a kad je god moguće i za kumove. Kroz krsne kateheze roditelji i kumovi će si posvijestiti svoju crkvenost i roditeljsku odgovornost za odgoj djeteta u vjeri Crkve te se pripraviti na svjesnije sudjelovanje u slavlju krštenja. Krštenje djeteta je istodobno izvrsna pastoralna prigoda za osobni kontakt s obitelji, te za pouku i uvođenje roditelja i obitelji u župnu zajednicu. Za one koji nisu u redovitom kontaktu sa svojom župom, to je prigoda da se uključe u župni život, a za one koji su već povezani sa svojom župom prigoda je da se još djelatnije uključe u život svoje župne zajednice. Pretkrasne kateheze roditelja i kumova dobro je najaviti već na tečaju priprave za ženidbu.

U župnoj zajednici neka se, uz pomoć župnog odbora za pastoral braka i obitelji, nastoji ustrojiti župnu skupinu za pretkrasne katehetske susrete s roditeljima i kumovima

¹⁵ Usp. ZKP, kan. 857, §§ 1-2.

novokrštenika. Osim župnika (krstitelja), u nju mogu biti uključeni i vjeroučitelji, bračni parovi i drugi župni suradnici.

Na pretkrsnim katehezama će se često skupiti i više obitelji zajedno. Poželjno je da se osim zajedničkih susreta u župnim prostorijama planiraju i susreti s pojedinom obitelji u njezinom domu. Župnik (odnosno krstitelj) neka nastoji i osobno posjetiti svaku obitelj ili barem preko svojih suradnika koji sudjeluju u pretkrsnim katehezama.

U pretkrsnim susretima s roditeljima valja imati na umu motive roditelja za krštenje njihove djece: djetetovo duhovno-tjelesno dobro, ovozemaljska i vječna budućnost djeteta, socijalno-crkvena integracija djeteta, tradicija obitelji i druge motive. Neka se u tim susretima, koji omogućuju poosobljene odnose, nastoji poštovati postupnost vjerničkog dozrijevanja roditelja i kumova te ih pratiti i voditi na putu rasta u vjeri blago i s ljubavlju »korak po korak«¹⁶. Prezbyter i drugi suradnici u pretkrsnim katehezama neka nastoje ostati u kontaktu s obitelji i nakon krštenja djeteta, te ih uključivati u liturgijski život i u postojeće pastoralne ponude u župi.

Treba nastojati da na krštenju i na pretkrsnim katehezama sudjeluju oba roditelja te kumovi djeteta. Dobro je, ako je moguće, uključiti i ostale članove obitelji. Pretkrсни susreti su prigoda i za obnovu te intenziviranje bračne i obiteljske molitve. Roditelje, kumove i članove obitelji valja na prikladan način i duhovno oraspoložiti te ih i po sakramentu pomirenja pripremiti na sudjelovanje u krsnom slavlju i euharistijskom sakramentalnom zajedništvu.

419 Model pretkrsnih kateheza i prateća katehetsko-pastoralna građa. Biskupijskom uredu za pastoral braka i obitelji se povjerava da u suradnji s Biskupijskim katehetskim uredom i katehetskim vijećem, Biskupijskim liturgijskim odborom i Povjerenstvom za pastoral braka i obitelji te drugim tijelima što prije domisli biskupijski model pretkrsnih kateheza i za izdavanje priredi prateću građu. Poželjno je da se za župnike i ostale pastoralne suradnike koji sudjeluju u pretkrsnim susretima izradi poseban liturgijsko-katehetski priručnik za pripremu roditelja i kumova na krštenje djeteta, te da se za roditelje i kumove priredi posebna tiskovina s njima prilagođenom građom. Potičemo također i pripremu pastoralnih pisama roditeljima za razdoblje poslije slavlja krštenja.

420 U župi neka se unaprijed odredi i obznani termine krštenja te vrijeme i mjesto pretkrsnih kateheza kroz čitavu godinu unaprijed. U termin za krštenje male djece svakako valja ubrojiti i vazmeno bdjenje kao najodličniji. Prikladno je da to bude i na Nedjelju krštenja Gospodinova.

421 U župnoj zajednici treba uspostaviti sustav redovitih pretkrsnih kateheza za roditelje i kumove. U iznimnim slučajevima treba omogućiti krštenje i bez pretkrsne kateheze roditelja te izvan nedjeljnoga euharistijskoga slavlja.

422 Preporučuje se da u pretkrsnu katehezu uz župnika ili krstitelja, budu uključeni i vjeroučitelji, bračni parovi i drugi župni suradnici ili se ustroji stalna župna skupina koja u suradnji sa župnikom organizira i vodi pretkrsne katehetske susrete s roditeljima i kumovima novokrštenika.

¹⁶ Usp. FC, br. 65.

Sakrament potvrde

423 *Duh Sveti, koji svakog krštenika po sakramentu krsta ucijepљуje u Kristovo pashalno otajstvo te ga dovodi do prihvaćanja vjere Crkve i do sudjelovanja u crkvenom životu, po sakramentu potvrde na njega izljevava svoje posebne darove te ga čini dionikom svoga djelovanja i jedinstvenog poslanja Crkve u svijetu. Po sakramentu potvrde svaki se krštenik poistovjećuje s Kristom raspetim i uskrsnim i sa zajednicom Crkve.*

Slavlje sakramenta potvrde je, stoga, događaj u životu krštenika u kojemu on potvrđuje svoju krsnu opredijeljenost za Isusa Krista, prihvaćanje njegovog sustava vrijednosti te proročku, svećeničku i kraljevsku službu, što ju je Crkva po izljevavanju Duha Svetoga na pedesetnicu primila od Krista. Duh Sveti u sakramentu potvrde na svoje pomazanike izljevava darove po kojima ih osposobljava za dioništvo u duhovskom poslanju Crkve u svijetu.

No, i bez obzira na promjenu redosljeda podjele sakramenata kršćanske inicijacije, tj. potvrde i euharistije, cilj i vrhunac katekumenalnog procesa je euharistijsko zajedništvo. Ono je znak kršćanske zrelosti, izvor i vrhunac crkvenog života, središte mistagogije i istodobno hrana koja daje snagu za svjedočenje i suodgovorno sudjelovanje u poslanju Crkve, u skladu s primljenim darovima Duha u sakramentu potvrde.

424 *Krštenje, potvrda i euharistija pripadaju jedinstvenoj katekumenalnoj cjelini kršćanske inicijacije. Na kraju katekumenalnog puta postaje se Krist-jan (kršćanin), ud Kristova otajstvenog tijela, tj. Crkve, kojoj je glava Krist. Ukoliko Crkva dijeli pojedine sakramente kršćanske inicijacije izvan jasno vidljive i prisutne cjeline te cilja katekumenalnoga hoda onima koji zasebno traže pojedini od triju sakramenata kršćanske inicijacije, bez katehizacije uklopljene u katekumenat i cjelovito pastoralno djelovanje Crkve, bez aktivnog udjela crkvene zajednice u koju sakramenti inicijacije uvode, te bez stvarnog dioništva i konkretne integracije u zajednicu Crkve i njezino poslanje, onda sakramenti kršćanske inicijacije ostaju samo obredno-religiozni čini po kojima se ne postiže željeni cilj. Ostaje se u skupini crkveno i vjerski »rubnih kršćana«, samo djelomično identificiranih s Crkvom kojoj pripadaju. Takvi kršćani zadržavaju selektivan pristup životu Crkve, sadržajima njezina učenja i ljestvici vrednota, te tek povremeno (želeći obilježiti tzv. »snažne trenutke« života) traže kontakt s Crkvom i svećenikom. Njega pak u takvim okolnostima često promatraju kao crkvenog službenika, koji pruža religiozne usluge, što se često pokazuje kao izvor frustracija kako za prezbitere, tako i za te crkveno i vjerski »rubne kršćane«.*

425 **Pastoral krizmanika.** Iz gore rečenoga proizlazi da u pastoralu krizmanika i krizmaničkih skupina središnje mjesto moraju imati euharistijsko liturgijsko slavlje te kateheza, koja u okviru katekumenalnoga hoda integrira u crkvenu zajednicu te oduševljava i hrabri za suodgovornost u njezinu životu i poslanju. Tu se naziru i bitni elementi pastoralu krizmanika:

- a. *produbljenje osobnog zajedništva s Kristom raspetim i uskrsnim kroz vjerničko poistovjećenje s njim i s njegovom ljestvicom vrednota i to kroz redovito sudjelovanje u slavlju euharistije, kroz molitvu te kroz kršćanski odgoj i katehezu koji snaže, potiču i ohrabruju za potpuno suobličenje njemu;*
- b. *upoznavanje i postupno osobno poistovjećenje sa zajednicom Crkve te s proročkim, kraljevskim i svećeničkim poslanjem u svijetu što ga je Crkva primila od Krista po izljevavanju Duha Svetoga na blagdan Pedesetnice;*
- c. *mistagoško poniranje u primljena sakramentalna otajstva te darove Duha Svetoga, po čemu kršćanin postaje nerazdruživo sjedinjen s Kristom i njegovim otajstvenim tijelom te njegovim svjedokom i dionikom trostrukog poslanja primljenog od Krista. To mistagoško*

poniranje uključuje i prepoznavanje vlastitih karizmi, primljenih po sakramentu potvrde za potrebe Crkve, te otkrivanje vlastite službe u Crkvi. Ta služba tako postaje odgovorom na Kristov poziv i ostvarenjem njegova poziva, za svijet, u krilu Crkve.¹⁷

426 Etape u pastoralu krizmanika. Sadržaji pastorala krizmanika nameću i dvije bitne, međusobno povezane etape vezane uz sakrament potvrde:

- a. etapa pripreme na slavlje sakramenta potvrde kroz produbljenje osobnog zajedništva s Kristom te kroz upoznavanje s proročkim, kraljevskim i svećeničkim poslanjem Crkve u svijetu;
- b. etapa mistagoškog produbljenja milosti primljene u sakramentima, otkrivanja vlastitih milosnih darova primljenih u sakramentu potvrde te ostvarenje konkretnog Božjeg poziva i službe koju Bog povjerava pojedinom krizmaniku u zajednici Crkve.

427 Dob primatelja sakramenta potvrde. Uzimajući u obzir cjelokupnu sinodsku raspravu i sve crkvene i društvene okolnosti u kojima žive, odrastaju i sazrijevaju djeca i mladi, različita postojeća iskustva koja postoje u našoj mjesnoj Crkvi i u drugim biskupijama na području naše Domovine i izvan nje, već ionako promijenjeni redosljed primanja sakramenata kršćanske inicijacije (potvrde i euharistije) u Katoličkoj Crkvi latinskog obreda, te svjesni praktičnih poteškoća koja će se pojaviti osobito u organiziranju župne kateheze za krizmanike, ali i drugih, ipak donosimo odluku da se sakrament potvrde ubuduće u načelu podjeljuje mladima u životnoj dobi od šesnaest do osamnaest godina, odnosno u srednjoj školi (poglavito na završetku drugog ili u trećem razredu srednje škole). Takva praksa već postoji u nekim župama Đakovačke i Srijemske biskupije, a tamo gdje još nije uvedena neka svećenici pastoralnom razboritošću idu prema uvođenju takve prakse i ostvarenju ove odluke.

428 Trajanje i sadržaji župne kateheze krizmanika. Župna kateheza krizmaničke skupine neka u pravilu traje tri godine, od kojih će prve dvije biti pripravna etapa, a treća godina mistagoška etapa. Mistagoška etapa po svojoj se naravi nužno nastavlja kroz redovito pastoralno djelovanje te katehezu mladih i odraslih. Pripravno i mistagoško razdoblje čine jednu nedjeljivu cjelinu u pastoralu krizmanika.

Važnost mistagogije poslije slavlja sakramenta potvrde, koja je u dosadašnjem pastoralu krizmanika bila zanemarena, te obnova katekumenalne dimenzije u pastoralu sakramenata kršćanske inicijacije, zahtijevaju da se kandidatima za krizmu već kod samog primanja u krizmaničku skupinu te kroz čitavo razdoblje pripreme naglašava da je mistagoška godina nedjeljiv i neizostavan dio krizmanog slavlja.

Uključivanje u krizmaničku skupinu zahtijeva redovito pohađanje školskog vjeronauka i župne kateheze te sudjelovanje u nedjeljnoj euharistiji. Ukoliko se netko udaljio od župne kateheze poslije prve pričesti poželjno je da prije uključivanja u krizmaničku skupinu barem godinu dana redovito polazi župnu katehezu ili aktivno sudjeluje u radu neke druge župne skupine.

Pripadnost krizmaničkoj skupini uključuje i redovito sudjelovanje na nedjeljnom euharistijskom slavlju.

429 Pripravno razdoblje. Pripravno razdoblje načelno traje dvije godine. Neka se ono usredotoči na produbljenje osobnog zajedništva kandidata za krizmu s Isusom Kristom i na vjerničko poistovjećenje s njim i s njegovom ljestvicom vrednota kroz redovito sudjelovanje u

¹⁷ Usp. ZKP, kan. 208.

slavlju euharistije, kroz molitvu te kroz različite katehetske sadržaje. U tom će smislu osobitu vrijednost imati model tzv. »katehetskog slavlja« te organiziranje prikladnih liturgijskih slavlja (kao što je npr. primanje među kandidate za krizmu), pokorničkih bogoslužja, duhovnih obnova, trodnevnica i devetnica, hodočašća te drugih molitvenih slavlja.

Drugi bitni sadržaj pripravnog razdoblja na krizmu treba biti upoznavanje te postupno osobno poistovjećenje sa zajednicom Crkve i s proročkim, kraljevskim i svećeničkim poslanjem Isusa Krista, povjerenog Crkvi po izlivanju Duha Svetoga na blagdan Pedesetnice. Jedan dio katehetskih susreta, sadržajno posvećen trostrukom (proročkom, kraljevskom i svećeničkom) poslanju Crkve, neka kandidatima omogući i praktično upoznavanje s različitim službama, oblicima i područjima kršćanskog angažmana kroz koje su odrasli vjernici u župi (te u dekanatu i u biskupiji) kao i njihovi roditelji već uključeni u ostvarenje toga trostrukog poslanja. Neka se u pripremu krizmanika uključi svakako i njihove roditelje te obitelji tako što će im oni još naglašenije pružiti iskustvo vjere, obiteljske molitve, obiteljskog sudjelovanja u nedjeljnoj euharistiji, primjer sakramentalnog života, svjedočki primjer kršćanskog angažmana u župnoj zajednici i u društvenom životu, vjerski razgovor u obitelji i osobno svjedočanstvo o različitim etičkim i moralnim pitanjima, o vlastitom nadvladavanju vjerskih sumnji i dvojbi, kriznih trenutaka u životu itd.

Osobitu pozornost u pripravnim razdobljima treba svakako posvetiti samom sakramentu potvrde te duhovnoj pripremi na samo liturgijsko slavlje sakramenta potvrde.

To je prigoda da se obnove i upotpune i svi osnovni sadržaji kršćanske vjere, bogatstvo liturgijsko-molitvenog života te obnovi poznavanje vjeronaučnih sadržaja kršćanske vjere.

Duhovna priprema neka nipošto ne ostane sužena samo na trodnevnicu neposredno prije samog slavlja sakramenta potvrde.

430 Pastoralni rad s roditeljima i kumovima krizmanika. Župna kateheza djece i mladih koji se pripremaju na sakramente kršćanske inicijacije, treba biti popraćena i intenzivnijom katehezom roditelja i obitelji te kumova.

Katehetski sadržaji susreta s roditeljima krizmanika neka svakako obuhvate teme s područja bračne i obiteljske duhovnosti, eklezijalnost i važnost svjedočke dimenzije roditeljske službe, teme s područja obiteljskog odgoja adolescenata i mladih, suodgovornost vjernika laika za život i poslanje Crkve, ulogu roditelja u pripremi na slavlje sakramenta potvrde i pripremu krizmanika na slavlje sakramenta potvrde kroz obiteljski vjerski život, narav obiteljskog slavlja vezanog uz sakrament potvrde i sl.

Roditelje i ostale članove obitelji te kumove valja poticati na redoviti sakramentalni život, a posebno ih je potrebno oraspoločiti i po sakramentu pomirenja pripremiti na sudjelovanje u euharistijskom zajedništvu na krizmanom slavlju.

431 Kumovi. Crkva preporučuje da krizmanik za krizmanog kuma uzme svoga krsnog kuma, kako bi se i time bolje izrazila veza između dvaju sakramenata: krsta i potvrde¹⁸. Neka prezbiteri, župni katehete i drugi suradnici u pastoralu sakramenta potvrde poučavaju krizmanike, roditelje i župnu zajednicu o razlozima takve smjernice te neka nastoje da se ona kad god je moguće i poštuje.

¹⁸ Usp. ZKP, kan. 893, § 2; *Rimski pontifikal obnovljen odlukom svetog općeg sabora Drugog vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. Red potvrde*, KS, Zagreb 1998., br. 5.

432 **Susret krizmatelja s krizmanicima.** Susretu krizmatelja s krizmanicima treba pristupati kao radosnom susretu zajedništva braće u vjeri. Župnik i oni koji sudjeluju u pripravi krizmanika, neka nastoje, zajedno s krizmanicima, taj susret pripremiti tako da do izražaja dođu sadržaji i metodologija prethodnih katehetskih susreta, temeljni naglasci njihove pripreve na sakrament potvrde, nastojanja konkretne katehetske skupine u produbljenju osobnog iskustva vjere i u vidu rasta u kršćanskoj suodgovornosti kroz prepoznavanje vlastite službe unutar trostrukog poslanja Krista i Crkve u svijetu. Taj susret nije i ne treba biti poglavito provjera vjerskoga znanja, iako dio susreta uvijek može imati i tu dimenziju. Na tom susretu trebaju biti prisutni župnik, župni kateheta te stalni suradnici u katehezi konkretne katehetske skupine. Preporučuje se da na susretu budu prisutni i barem neki od njihovih školskih vjeroučitelja.

Nije potrebno da susret bude što bliže krizmanom slavlju, nego se on može dogovoriti u bilo koje vrijeme, i po nekoliko mjeseci prije samoga krizmanog slavlja. Osim susreta s krizmanicima može se dogovoriti i zaseban susret s roditeljima i kumovima.

Dolazak biskupa u župu na susret s krizmanicima, može se iskoristiti i kao prigoda za zaseban susret sa župnim katehetama i suradnicima u župnoj katehezi te sa školskim vjeroučiteljima.

433 **Slavlje sakramenta potvrde.** Povlašteno vrijeme za krizmano slavlje je uskršno razdoblje. No, zbog velikog broja krizmanih slavlja u tom razdoblju, te zbog krizmanika kojima je treći razred srednje škole završni, župnicima se preporučuje da krizmana slavlja planiraju i u razdoblju »kroz godinu« (osobito od rujna do svetkovine Krista Kralja), što će olakšati da biskup osobno dođe na što veći broj krizmanih slavlja. Korizma nije pogodno liturgijsko vrijeme za slavlje sakramenta potvrde.

Slavlje krizme odražava cjelokupnu katehetsku, duhovnu i liturgijsku pripravu na sakrament potvrde. Ono je odraz zrelosti samih krizmanika, njihovih roditelja i cijele župne zajednice. Ono je istodobno i slika stanja liturgijskih službi te liturgijske kulture i samog prezbitera. Stoga župni suradnici trebaju nastojati oko dobre pripreve liturgije krizmanog slavlja, uključujući osobito krizmanike, njihove roditelje i kumove.

Zbog tako važne eklezijalne dimenzije sakramenta potvrde u krizmanom slavlju trebala bi sudjelovati i čitava župna zajednica ili barem jedan njezin dio, a osobito vjeroučitelji i katehete, članovi župnih vijeća te župni suradnici koji su na bilo koji način bili uključeni u pripravu kroz katehetska okupljanja krizmanika i njihovih roditelja.

Nikakav razlog ne može opravdati preporuku članovima župne zajednice da zbog ograničenosti liturgijskog prostora ili zbog sličnih razloga ne dođu na krizmano slavlje.

Župnici neka skrbe oko dostojanstva krizmanih slavlja. Fotografiranje i snimanje neka se ostvari na prikladno diskretan način preko jednog službenog fotografa, koji neka ne zlorabi svoj povlašten položaj.

434 **Dimenzije krizmanog slavlja u obitelji.** Sekularizirani duh i svjetovni pristup sakramentalnim slavljinama što ga susrećemo osobito kod vjerski i crkveno »rubnih« obitelji, roditelja i kumova, te određena negativna iskustva s obiteljskim i izvanobiteljskim slavljinama sakramenta potvrde, koja ponekad graniče s kontrasyjedočanstvom, zahtijevaju da se već od početka pripreve na sakrament potvrde, kod krizmanika te njihovih roditelja i kumova razvija

svijest o bitno eklezijalnoj dimenziji krizmanog slavlja te o svjedočkoj dimenziji svih onih koji u njemu sudjeluju. Potrebno ih je već izdaleka usmjeravati i odgajati za što je moguće veću jednostavnost, skromnost i doličnost u odijevanju i u obiteljskom slavlju. U tom će smislu veliku važnost imati i preventivno djelovanje te sugestije s obzirom na izbor kumova te s obzirom na eventualne darove. Ako kumovi uopće daju neki dar krizmanicima, tada ti darovi ne trebaju imati materijalnu vrijednost, nego simboličko značenje i vjersko obilježje, koje će odražavati da je u pitanju dar za krizmu. (To mogu biti Biblija, prikladna knjiga duhovnog sadržaja, križ, CD s duhovnim popijevkama i sl.) S obzirom na obiteljska slavlja neka se izdaleka krizmanike i roditelje te kumove odgaja i potiče za jednostavnost obiteljskog slavlja te za dobrotvorne akcije umjesto skupih gozbi s brojnim gostima.

435 Zahvalno molitveno slavlje. Toplo se preporučuje da se na dan krizmanog slavlja uvečer, sutradan ili koji drugi dan, upriliči molitveno zahvalno slavlje s krizmanicima, koje neka ima snažnu mistagošku dimenziju te bude intonirano kao početak mistagoškoga razdoblja. Poželjno je da u tom zahvalnom molitvenom slavlju sudjeluju i svi oni koji su sudjelovali u pripravi krizmanika i krizmanog slavlja, roditelji i kumovi te župna zajednica.

436 Mistagoško razdoblje. Krizmanička skupina nastavlja s redovitim susretima i poslije slavlja sakramenta potvrde još godinu dana. Ti su susreti mistagoškog karaktera. Sadržajno i metodološki su usmjereni na pounutrašnjenje i produbljenje primljene sakramentalne milosti, vlastite crkvenosti, na osobno poistovjećenje sa zajednicom Crkve i na prepoznavanje vlastitih karizmi, na otkrivanje Božjeg poziva te na prihvaćanje konkretne službe u crkvenoj zajednici i u evangelizacijskom poslanju Crkve u društvu. Tek poslije mistagoške godine krizmanike će se moći potpuno prepustiti pojedinim skupinama mladih i odraslih vjernika u župi. Poželjno je da zajedničko mistagoško okupljanje u skupini krizmanika poslije slavlja sakramenta potvrde za pojedinog krizmanika bude zaključeno tek onda kad se aktivno uključujući u jednu od župnih skupina te prihvati neku službu u crkvenoj zajednici.

Kad je pojedini krizmanik i prepoznao svoj poziv od Boga te odlučio prihvatiti konkretnu službu u poslanju Crkve, i dalje su mu potrebni pastoralno praćenje i podrška u vjernosti i u prihvaćanju odgovornosti, u teškoćama kršćanskog svjedočenja i u obavljanju vlastite službe. To se ostvaruje kroz redoviti pastoralni rad s mladima, sa studentima, s bračnim parovima i različitim skupinama odraslih vjernika.

437 Katekizam za krizmanike. Biskupijskom katehetskom uredu se povjerava da u suradnji s Biskupijskim katehetskim vijećem i Vijećem za pastoral mladih te Biskupijskim liturgijskim odborom i drugim tijelima priredi katekizam ili priručnik za krizmanike. U suradnji s Biskupijskim povjerenstvom za pastoral braka i obitelji neka domisli i priredi građu za roditelje krizmanika. Poželjno je da se za župnike, župne katehete i suradnike u župnoj katehezi krizmanika izradi poseban katehetski priručnik za rad s krizmanicima, za rad s njihovim roditeljima, obiteljima i kumovima. Svaki od tih materijala treba voditi računa o dvije nerazdružive etape pastorala krizmanika i pastoralnog rada vezanog uz sakrament potvrde (tj. o pripravnoj te o mistagoškoj etapi).

438 Smjernice za pripravu krizmanog slavlja. Biskupijski liturgijski ured neka u suradnji s Biskupijskim katehetskim uredom i Biskupijskim uredom za pastoral braka i obitelji prirede smjernice za pripravu liturgijskog slavlja potvrde te građu za zahvalno mistagoško slavlje neposredno poslije krizmanog slavlja.

439 Župna kateheza krizmantičke skupine u načelu traje tri godine, u dvije etape, koje čine jednu nedjeljivu cjelinu:

- a. dvogodišnja etapa katehetske i duhovne pripreve na slavlje sakramenta potvrde;
- b. etapa mistagoškog produbljenja milosti primljene po sakramentu potvrde te po ostalim sakramentima kršćanske inicijacije, koja načelno traje godinu dana.

440 Zajedničko okupljanje krizmanika kroz mistagoško razdoblje završava za pojedinu osobu, ako je to ikako moguće, prihvaćanjem neke službe u župnoj zajednici, odnosno aktivnim uključivanjem u jednu od župnih skupina za mlade i odrasle vjernike.

441 Uključivanje u župnu krizmantičku skupinu, a samim tim i pristupanje sakramentu potvrde, pretpostavlja i zahtijeva redovito pohađanje školskog vjeronauka.¹⁹

442 Sakrament potvrde se u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji u načelu podjeljuje mladima u životnoj dobi od šesnaest do osamnaest godina, tj. u drugom ili trećem razredu srednje škole.

443 Župna kateheza mladih koji se pripremaju na sakrament potvrde treba biti popraćena i njihovim redovitim sudjelovanjem na nedjeljnoj euharistiji te intenzivnijom katehezom njihovih roditelja, obitelji i kumova.

444 Već od početka pripreve na sakrament potvrde kod kandidata za krizmu, te kod njihovih roditelja i kumova, potrebno je razvijati svijest o kršćanskoj i bitno eklezijalnoj dimenziji krizmanog slavlja te o svjedočkoj dimenziji svih onih koji u njemu na bilo koji način sudjeluju. Već izdaleka ih treba usmjeravati i odgajati za što je moguće veću jednostavnost, kršćansku simboliku i značenje samog krizmanog slavlja, doličnost odjeće, skromnost obiteljskog slavlja i eventualnih darova kumova krizmanicima te za dimenziju dobrotvornosti umjesto nepotrebnih i nepriličnih troškova.

445 Tijekom pripreve krizmanika na sakrament potvrde potrebno je prirediti susret krizmanika s biskupom, odnosno od njega određenim ovlaštenikom. Na susretu biskupa ili njegova ovlaštenika s krizmanicima trebaju biti prisutni župnik, župni kateheta te stalni suradnici u katehezi konkretne katehetske skupine. Preporučuje se da na susretu budu prisutni i barem neki od njihovih školskih vjeroučitelja.

446 Povlašteno vrijeme za slavlje sakramenta potvrde je uskrsno razdoblje. Krizmano slavlje može se planirati i u liturgijskom vremenu »kroz godinu«, osobito od rujna do svetkovine Krista Kralja. Korizma nije pogodno liturgijsko vrijeme za slavlje sakramenta potvrde.

447 Biskupijskom katehetskom uredu se povjerava da u suradnji s drugim biskupijskim pastoralnim tijelima priredi katekizam ili priručnik za krizmanike, odnosno drugu građu za pastoral sakramenta potvrde.

¹⁹ Usp. *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi* od 15. lipnja 2000., br. 4 (VĐSB 128 /2000/ 7-8, str. 511).

Sakrament pokore

448 *Sakrament pokore ili pomirenja osobito je važan jer duboko ulazi u intimu i savjest čovjeka. Tu se vjernik može na osobito intenzivan način susresti s Božjim milosrđem. Stoga je važno dostojanstveno i češće slaviti ovaj sakrament. Vjernike pozivamo na redoviti sakramentalni život i potičemo da se ne lišavaju blagodati sakramenta pomirenja. Češće pristupanje sakramentu pomirenja najbolji je put trajnog obraćenja i rasta u svetosti.*

Ispovjednička je služba osobito važna i osjetljiva. Po njoj Krist pomiruje vjernike s Ocem, daje mir ljudskom srcu, te posvećuje i ispunja radošću i samog ispovjednika. Prezbitere potičemo da rado čekaju pokornike, da imaju vremena, strpljenja i ljubavi za svakoga od njih, da se trude vjernike liječiti Božjom dobrotom i ljubavlju te odgajati njihove savjesti. Uz potrebno znanje i razboritost koje se stječu brižnim teološkim studijem i permanentnom formacijom, potičemo ih da budu i ljudi molitve te uranjanja u Božju blizinu. »Jer, prosuđivanje duhova jest pronicanje Božjeg djela u srcima ljudi, dar Duha Svetoga i plod ljubavi«.²⁰

449 **Praksa svakodnevnog ispovijedanja.** Dio prezbitera postupno je zbog različitih okolnosti napustio praksu odlaska u ispovjedaonicu pola sata prije euharistijskog slavlja. Napuštanje te prakse redovitog svakodnevnog ispovijedanja na duže staze udaljava vjernike od češćeg pristupanja sakramentu pomirenja, lišava ih blagodati toga sakramenta te ih indirektno udaljava i od same potrebe za sakramentom pomirenja, što za posljedicu ima niz neželjenih učinaka.

Župnik i župni vikar te ostali prezbiteri u župnom pastoralu neka svakodnevno dolaze u ispovjedaonicu barem pola sata prije euharistijskog slavlja i ondje strpljivo i s ljubavlju, u sabranosti i molitvi, čekaju pokornike. I svaki drugi prezbiter neka vazda bude pripravan ispovijedati vjernike kad ga god oni za to razložno zamole.²¹

450 **Vrijeme u kojem se redovito slavi sakrament pomirenja u svakoj župi.** Vrijeme u kojem se redovito slavi sakrament pomirenja u svakoj župi neka u načelu bude svaki dan pola sata prije euharistijskoga slavlja. Ukoliko to nikako nije moguće, neka se za slavlje sakramenta pomirenja odredi drugo redovito vrijeme u tjednu, po mogućnosti prikladno i većini vjernika. Neka to vrijeme bude vidljivo istaknuto i poznato svim vjernicima. Dužina vremena u kojemu će svećenik biti na raspolaganju za pokornike ovisit će i o veličini župe, no svećenik treba to vrijeme poštovati i njega se pridržavati. Vjernike treba češće podsjećati i pozivati na pristup sakramentu pomirenja, pozivati ih da koriste mogućnosti za ispovijed izvan euharistijskoga slavlja te da, osim zbog nužnosti, većinom izbjegavaju komotnost i nepotrebno ispovijedanje za vrijeme euharistijskog slavlja.

451 **Uzajamna pomoć prezbitera i solidarnost u službi ispovjednika.** Potrebno je čuvati već ustaljenu tradiciju uzajamne pomoći prezbitera u službi ispovjednika. Obveza je svakog prezbitera koji ima pastoralni dekret da redovito pomaže u službi ispovjednika i u drugim župama svoga dekanata, osobito prigodom uskrsnih i božićnih blagdana, prigodnih trodnevnica, hodočašća, duhovne pripreme vjernika na prvopričesnička i krizmana slavlja te u drugim prigodama. Dužnost je župnika i rektora crkve da se pobrine za dovoljan broj ispovjednika i da na vrijeme obavijesti druge prezbitere o potrebnoj pomoći.

²⁰ RP, br. 10.

²¹ Usp. isto, br. 10 b.

Isto tako obveza je svakog svećenika koji ima pastoralni dekret redovito i solidarno pomagati u službi ispovjednika u svetištima, bolnicama, domovima umirovljenika i u sličnim ustanovama na području dekanata. Ukoliko takve ustanove nemaju svoga posebnog duhovnika, pastoralnu skrb u njima treba, uz pomoć ostalih prezbitera u dekanatu, voditi župnik župe na čijem se teritoriju takve ustanove nalaze.

I sve druge prezbitere potičemo da rado i velikodušno pružaju pomoć kao ispovjednici kad god je to potrebno.

452 *Trajna formacija ispovjednika.* Budući da je ispovjednička služba izuzetno važna i osjetljiva, posebnu pozornost valja posvetiti odgoju budućih ispovjednika, osobito u okviru tzv. jurisdikcijskih ispita za mlađe prezbitere, te u okviru trajne formacije svih prezbitera. Uz poznavanje teologije i psihologije, potrebno je poticati ih da razvijaju i osobne ljudske kvalitete, te duhovni i molitveni život jer je to preduvjet plodne ispovjedničke službe.²²

453 *Pokorničko bogoslužje kad sakramentu pomirenja pristupa veća skupina vjernika.* Kad god sakramentu pomirenja pristupa veća skupina vjernika neka se u načelu slavi red pomirenja više pokornika s pojedinačnom ispovijedi i odrješenjem. Ovaj model treba koristiti i u prigodi tzv. »velikih ispovijedi« te u hodočasničke dane u svetištima.

Ukoliko je potrebno, može se upriličiti i pokorničko bogoslužje s odgodom pojedinačne ispovijedi te odrješenja.

Preporučuje se, kad je to moguće, da i ispovjednici sudjeluju u cjelokupnom pokorničkom bogoslužju.

Dobro pripravljenim i slavljanim pokorničkim bogoslužjima podiže se kvaliteta ispovijedanja. Ta slavlja imaju veoma veliku ulogu i u vjerničkom rastu djece i mladih te u odgoju njihove savjesti. Redovita pokornička bogoslužja razvijaju vjerničku svijest o osobnoj i društvenoj dimenziji grijeha, o Božjem milosrđu, o potrebi obraćenja i pokore, odgajaju savjesti vjernika i postupno mijenjaju pristup sakramentu pomirenja kako pokornika, tako i ispovjednika.

454 *Redovito pokorničko bogoslužje u župi.* U župi treba organizirati redovita pokornička bogoslužja kao slavlje Božjeg milosrđa, ulaženje u različite dimenzije sakramenta pomirenja, razvijanje osjećaja za primjerenu zadovoljštinu u vidu osobnog obraćenja i djela dobrotvornosti i sl. Poželjno je da to bude u mjesečnom ritmu.

Osobe koje obavljaju pobožnosti prvoga petka i prve subote često traže molitvene susrete i produbljenje vjere. Upravo se tim osobama, zbog njihove otvorenosti, trebaju ponuditi pokornička bogoslužja. Ona će im koristiti u duhovnom rastu i sazrijevanju, sačuvati će ih od neplodnih ponavljanja, te će i prezbiterima pružiti olakšanje i radost služenja kroz ispovjedničku službu.

U prigodi tzv. »velikih ispovijedi« treba posve prekinuti praksu dijeljenja pričesti izvan mise, ukoliko ta praksa još uvijek negdje postoji. Vjernike treba poučavati ispravnoj sakramentalnoj praksi te ih odgaja za češće pristupanje svetoj pričesti.

²² Usp. Ivan Pavao II., *Sakrament pokore. Sedam govora i jedno apostolsko pismo Ivana Pavla II.*, KS (Dokumenti 109), Zagreb 1997., str. 48-49.

455 Čitanje Božje riječi prigodom slavlja reda pomirenja s pojedinim pokornicima. Kad se slavi red pomirenja pojedinih pokornika, neka se ne ispušta čitanje Božje riječi, jer ona pomaže da se doživi snaga i blagodat sakramenta pomirenja.²³

456 Red pomirenja više pokornika s općom ispovijedi i skupnim odrješenjem. U redovitim prilikama u našoj biskupiji nema potrebnih preduvjeta za slavlje reda pomirenja više pokornika s općom ispovijedi i skupnim odrješenjem. Za korištenje toga oblika reda pomirenja u redovitim prilikama potrebno je prethodno tražiti i dobiti pismeno biskupovo dopuštenje.

457 Ispovjedaonica. U svakoj crkvi neka se uredi prikladno mjesto za slavlje sakramenta pomirenja s pojedinim pokornicima (tj. ispovjedaonica) u skladu s kanonskim propisima i preporukama crkvenih dokumenata (zvučno izolirani prostor, gdje će pokornik moći sjediti ili klečati, s čvrstom rešetkom). Osim toga neka se po mogućnosti u crkvi ili bogoslužnom prostoru uredi prikladno mjesto gdje će se ispovijed moći obaviti u slobodnijem razgovoru.²⁴

458 Izrada prikladnih liturgijskih materijala kao pomoć u pripravi pokorničkih bogoslužja. Biskupijsko liturgijsko vijeće neka nastoji što češće prirediti i prezbiterima dostaviti građu koja će im pomoći u pripremi pokorničkih bogoslužja u različitim prigodama, s različitim skupinama i uzrastima pokornika. Ono neka osim toga priprema letke za dijeljenje vjernicima koji će im pomoći pri ispitu savjesti i u pripremi na osobnu ispovijed te pružiti prikladnu katehetsku pouku vezanu uz sakrament pomirenja.

459 Ispit savjesti. Vjernike treba poticati da češće sami obavljaju ispit savjesti kao čin osobne molitve i tako se pripreve za sakrament pomirenja, osobito u prigodama kad nema pokorničkog bogoslužja.

460 Ispovjedni razgovori i duhovno vodstvo. Od osobite je važnosti omogućiti i preporučivati vjernicima i ispovjedni razgovor te duhovno vodstvo, jer vode prema kršćanskoj zrelosti i crkvenoj suodgovornosti. Koji puta i ispovijed iz pobožnosti od pukog nabranjanja grijeha može prerasti u zdravo duhovno vodstvo.

Toplo se preporuča i odgoj pokornika da kajanje izraze i vlastitim riječima te da sami predlože prikladnu pokoru, osobito prihvaćanjem djela ljubavi i kršćanskog milosrđa.

461 Prezbiteri su pozvani svakodnevno vjernicima biti na raspolaganju za pristupanje sakramentu pomirenja, u načelu pola sata prije euharistijskog slavlja, uključujući i nedjelje te svetkovine, gdje god je to moguće. Ukoliko to nije moguće, neka se za slavlje sakramenta pomirenja odredi drugo redovito vrijeme u tjednu, po mogućnosti prikladno i većini vjernika. Neka to vrijeme bude vidljivo istaknuto i poznato svim vjernicima.

462 Potrebno je čuvati i njegovati već ustaljenu tradiciju uzajamne pomoći prezbitera u službi ispovjednika, a osobito prigodom uskrasnih i božićnih blagdana, trodnevnica, te u svetištima na području vlastitog dekanata. Isto tako je obveza prezbitera redovito i solidarno pomagati u službi ispovjednika u bolnicama, domovima umirovljenika i u sličnim ustanovama na području dekanata. Ukoliko takve ustanove nemaju svoga posebnog duhovnika, pastoralnu

²³ Usp. RP, br. 17. 72-84.

²⁴ Usp. ZKP, kan. 964, §§ 1-3; HBK, *Dopunske odredbe uz Zakonik kanonskoga prava*, u: »Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije« 1 (2) 1994., str. 8.

skrb u njima treba, uz pomoć ostalih prezbitera u dekanatu, voditi župnik župe na čijem se teritoriju takve ustanove nalaze.

463 Prigodom tzv. »velikih ispovijedi« pred velike blagdane, u svetištima te kad god sakramentu pomirenja pristupa veća skupina vjernika u načelu treba slaviti red pomirenja više pokornika s pojedinačnom ispovijedi i odrješanjem grijeha.

464 U svakoj crkvi i kapeli neka se uredi prikladno mjesto (ispovjedaonica) za slavlje sakramenta pomirenja s pojedinim pokornicima u skladu s kanonskim propisima i preporukama crkvenih dokumenata.

465 Vjernicima treba omogućiti te im preporučivati i ispovjedni razgovor kao i duhovno vodstvo, koji vode prema kršćanskoj zrelosti i crkvenoj suodgovornosti.

Sakrament bolesničkog pomazanja

466 *Sakrament bolesničkog pomazanja nije sakrament samo za one koji se nalaze u krajnjoj životnoj pogibelji. Sigurno je prikladno vrijeme za njegovo primanje čim se vjernik zbog bolesti ili starosti nađe na početku smrtne pogibelji.*²⁵ Štoviše, može se podijeliti i djeci ako mogu razumjeti da im ovaj sakrament može biti okrepom.²⁶ Bolesničko se pomazanje može ponoviti ako nakon primljenog pomazanja bolesnik ozdravi pa opet teško oboli, ili ako se u istoj teškoj bolesti bolest bitno pogorša.²⁷ Jednako tako se ovaj sakrament može primiti prije kirurškog zahvata, a mogu ga primiti starije osobe kod kojih nastupa sve veća nemoć.²⁸ Pomazanje se može podijeliti i onima koji su izgubili svijest ili uporabu razuma, ako se predmnijeva da bi ga kao vjernici zatražili da su pri svijesti.²⁹ Prikladno je da se ovaj sakrament, ako je to moguće, slavi u sklopu euharistijskog slavlja.

467 **Kršćanska odgovornost vjernika za nuđenje i traženje duhovne i sakramentalne pomoći teškim bolesnicima i umirućima.** Kroz redovito pastoralno djelovanje vjernike je potrebno odgajati za kršćanski pristup životu, umiranju i smrti te ih odgajati za redoviti sakramentalni život i u tom sklopu za blagovremeno nuđenje i traženje sakramenta bolesničkog pomazanja u za to prikladno vrijeme. Kod članova obitelji i medicinskog osoblja potrebno je razvijati kršćansku odgovornost za pružanje duhovne i sakramentalne pomoći teškim bolesnicima i umirućima te za one koji u njihovoj sredini umiru bez sakramenata.

Sakrament bolesničkog pomazanja treba nastojati slaviti kad god je to moguće u prisutnosti ukućana, susjeda i prijatelja, a u bolničkim ustanovama u prisutnosti drugih bolesnika i bolničkog osoblja.

468 **Zajednička slavlja bolesničkog pomazanja.** Vjernike je potrebno odgajati da razumiju smisao i važnost sakramenta bolesničkog pomazanja. Pod tim vidom mogu biti korisna i

²⁵ Usp. SC, br. 73; Rimski obrednik, obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne, KS, Zagreb 1973. br. 8-14 (ubuduće RBP); ZKP, kan. 1004, § 2; KKC, br. 1514.

²⁶ Usp. RBP, br. 12.

²⁷ Usp. ZKP, kan. 1004, § 2.

²⁸ Usp. KKC, br. 1515.

²⁹ Usp. RBP, br. 14.

zajednička slavlja bolesničkog pomazanja. No potrebno je da se pritom poštuju odredbe Crkve i odredi krug onih koji mogu pristupiti sakramentu bolesničkog pomazanja. Za ispravnu liturgijsku katehezu i pastoral bit će veoma pogodan dan bolesnika ili vrijeme došašća i korizme. Ako neki bolesnik namjerava primiti sakrament izvan vlastite župe (s izuzetkom bolnice i bolničke kapelice), hvale je vrijedno da o tome prethodno obavijesti vlastitog župnika.

469 Slavlje sakramenta pomirenja, bolesničkog pomazanja i euharistije kao popudbine. Često se bolesničko pomazanje podjeljuje zajedno s popudbinom (pričešću umirućih). Naglašavamo da je Crkva odredila da su popudbinu dužni primiti svi vjernici kojima je to moguće.³⁰ Štoviše, kao što krst, potvrda i euharistija čine sakramente pristupa kršćanstvu, tj. potpunog uvođenja u Kristova otajstva, tako pokora, pomazanje i euharistija kao popudbina na koncu života pripremaju vjernika za vječnu domovinu.³¹ Ako prijeti smrtni čas, onda se prvo treba podijeliti sakrament pomirenja, zatim popudbina te onda, bude li vremena i bolesničko pomazanje. Ne mogne li se bolesnik pričestiti, onda se nakon pomirenja treba podijeliti bolesničko pomazanje.³² Ako bolesnik nije primio svetu potvrdu, može je u smrtnoj opasnosti podijeliti svaki svećenik.³³ Pomazanje se ne dijeli onima koji su umrli.³⁴

470 Molitve kojima se od Boga moli ozdravljenje. U liturgijskim i neliturgijskim molitvama kojima se od Boga moli ozdravljenje valja biti razborit i slijediti upute Učiteljstva Crkve. Naime, »karizma iscjeljenja ne može se pripisati nekoj posebnoj skupini vjernika.«³⁵ Za neliturgijske molitve za ozdravljenje potrebno je izričito dopuštenje dijecezanskog biskupa.³⁶

471 Vjernike je potrebno kroz redovito pastoralno djelovanje poučavati i odgajati za kršćanski pristup životu, umiranju i smrti, za razumijevanje sakramenta bolesničkog pomazanja te za traženje sakramenta pomirenja, popudbine i bolesničkog pomazanja. Oni su pozvani duhovno oraspoložiti bolesnika za sakramente te mu blagovremeno pozvati svećenika.

472 U liturgijskim i neliturgijskim molitvama kojima se od Boga moli ozdravljenje valja biti razborit i uvijek slijediti upute Učiteljstva Crkve.

Sakrament ženidbe

473 Sveti bračni vez muža i žene slika je ljubavi Krista i Crkve. Slavljenje ženidbe u kršćanskoj zajednici znak je Božjeg poziva i odgovora dvoje mladih ljudi koji se tome pozivu odazivlju. Kršćanska zajednica prepoznaje taj Božji poziv na koji mladenci odgovaraju i raduje se ostvarivanju velebne Božje namisli u svojoj zajednici. Zahvaljuje Bogu za dar nove kućne Crkve te što on po bračnom savezu utjelovljuje i uprisutnjuje svoju spasiteljsku ljubav u Isusu Kristu u njihovoj zajednici.

³⁰ RBP, br. 26.

³¹ Usp. KKC, 1525.

³² Usp. RBP, br. 30.

³³ Usp. RBP, br. 31.

³⁴ Dopušteno je podijeliti uvjetno pomazanje ako se sumnja je li bolesnik preminuo, usp. RBP, br. 15.

³⁵ Kongregacija za nauk vjere, *Naputak o molitvama kojima se od Boga moli ozdravljenje*, KS (Dokumenti 126), Zagreb 2001., str. 20.

³⁶ Usp. isto, čl. 4, § 1-3.

474 **Priprava liturgije vjenčanja.** Liturgijska priprema na vjenčanje treba biti redovita i obavezna. Ona je inicijacijske naravi i ponajprije se sastoji od uvođenja u znakove (prsten, križ, pružanje ruku, blagoslov) i u sadržaje (značenje saveza, euharistije, pomirenja, bračna duhovnost i molitva). S tim u skladu zaručnike je potrebno poučiti i potaknuti da se vjenčanje u načelu slavi u okviru euharistijskoga slavlja. Crkveni dokumenti predviđaju i mogućnost istodobnog slavljenja vjenčanja za više parova.³⁷ U župnim zajednicama, osobito većim, vjernike je potrebno poučavati i privikavati takvoj praksi u kojoj će osim uzvanika i župna zajednica sudjelovati u pripravi i slavlju rađanja »kućne Crkve«, te će ta praksa postupno postati sasvim prihvatljiva i poželjna.

Cijelo liturgijsko slavlje valja pomno pripremiti i u toj pripremi, osim predsjedatelja, i zaručnika, trebaju sudjelovati i drugi dionici liturgijskog slavlja.³⁸ Posebno neka se vodi računa o pripravi slavlja u skladu s Redom vjenčanja i mogućnostima obogaćenja liturgijskog slavlja koje pruža i predlaže obrednik. Zaručnike treba poticati da sami izaberu između predloženih svetopisamskih tekstova, pomoći im da pripreme jedan ili više zaziva prigodne molitve vjernika, da sudjeluju u izboru pjesama, vodeći računa da sve bude usklađeno s liturgijskim zahtjevima Crkve.

Sve sudionike slavlja, a osobito fotografe i snimatelje, potrebno je upozoriti na dostojanstvo i svetost obreda te sakralnog prostora.

475 **Neposredna duhovna priprava zaručnika za vjenčanje.** Da bi slavlje sakramenta ženidbe bilo dostojno i plodonosno te da bi milost ovog sakramenta zasjala i bila djelatna u slavlju vjenčanja i u bračnom životu potrebno je zaručnike pripremiti za slavljenje sakramenta pomirenja prije vjenčanja. Misal predviđa da se tom prigodom zaručnicima omogući da se pričeste pod obje prilike. Poštovanje svih, pa i toga znaka, najbolja je kateheza za sve prisutne vjernike, koja će sigurno pridonijeti još snažnijem iskustvu i doživljaju milosnog slavlja i svetosti kršćanske ženidbe.

Zaručnike treba oraspoložiti da sakrament ženidbe slave dostojanstveno, da se klone svega onoga što nije u katoličkoj tradiciji naših krajeva, te da izbjegavaju izvanjsku raskoš koja je sama sebi svrhom, posebno ako je ona ponižavajuća za siromašne. Također treba biti oprezan, te bez želje za diskriminacijom, paziti da u izvanjskom slavlju ne pretjeruju upravo oni mladenci za koje je općenito poznato da su daleko od Crkve ili koji iza sebe imaju neuspjele građanske brakove. Poželjno je da u slavlje svjesno unose dimenziju dobrotvornosti i osjećaja za potrebne.

476 **Predženidbeni izvidi i predviđeni administrativni postupak za sklapanje ženidbe.** Predženidbeni izvidi i administrativni postupak za sklapanje ženidbe su od velike važnosti za valjano i dopušteno, ali također i za plodonosno sklapanje ženidbe. Neka se, stoga, u potpunosti poštuju odredbe i smjernice *Zakonika kanonskog prava* i *Direktorija za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*.³⁹

³⁷ Usp. *Rimski obrednik obnovljen odlukom svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskoga, a proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. Red slavlja ženidbe. Drugo tipsko izdanje*, KS, Zagreb 1997., br. 58, str. 24 (ubuduće RSŽ).

³⁸ Usp. PSM, br. 68.

³⁹ Usp. DOP, br. 74-87.

477 **Mjesto vjenčanja.** Vjenčanje se u pravilu slavi u župnoj crkvi one župe gdje jedno od zaručnika koji sklapaju ženidbu ima prebivalište, boravište ili jednomjesečni boravak.⁴⁰ Svijest pripadnosti župnoj zajednici treba trajno razvijati, pa i u slavlju ženidbe. Vjenčanje se može slaviti i u filijalnoj crkvi ukoliko to zaručnici zatraže, osobito ako se u njoj slavi nedjeljna euharistija. Neka se ne prihvaćaju vjenčanja izvan crkvenog prostora bez biskupova dopuštenja.

478 **Crkveno vjenčanje za 'rubne' vjernike.** Može se dogoditi da vjenčanje u Crkvi traže zaručnici koji su, istina, posvećeni sakramentom krsta, ali nisu praktični vjernici ili su napustili vjeru. Pastoralni će djelatnici nastojati u tom slučaju u zaručnicima probuditi vjeru izlažući im osnovne zasade kršćanske vjere, osobito o dostojanstvu sakramenta ženidbe. Ako i nakon toga njihova vjera ostane na istome stupnju, sama želja za sklapanjem sakramenta ženidbe očituje stav poslušnosti volji Božjoj, te daje pravo i na sakramentalnu milost.⁴¹ Isto je tako i s onima koji tražeći crkveno vjenčanje u svom zahtjevu imaju i razloge društvene naravi. To ne mora biti razlog za odbijanje crkvenog vjenčanja,⁴² budući da zaručnici barem uključno pristaju na ono što Crkva kani činiti kada slavi ženidbu.⁴³ Međutim, kada postane očito da zaručnici izričito odbacuju ono što Crkva naučava o naravi ženidbe (dobro ženidbenih drugova i rađanje te odgoj djece) i o bitnim svojstvima ženidbe (jednost i nerazrješivost), pastoralni će djelatnici, posavjetovavši se u slučaju dvojbe s drugim župnicima i s biskupom, odbiti crkveno vjenčanje, obzirno pojasnivši zaručnicima da u tome slučaju ženidbeno slavlje »ne priječi Crkva, nego oni sami«.⁴⁴

479 **Liturgijsko slavlje sakramenta ženidbe.** Liturgijsko slavlje sakramenta ženidbe treba izraziti da je to čin posvećenja i sakramentalno slavlje Crkve. Treba nastojati da svi nazočni, s predvoditeljem i poslužiteljima, djelatno i sabrano sudjeluju u liturgijskom slavlju. Budući da je ženidba uprisutnjenje Kristova saveza s Crkvom i da bračni savez kršćanskih supruge u njemu pronalazi svoj model i nadahnuće, neka se vjenčanje u načelu nastoji slaviti unutar euharistijskog slavlja.⁴⁵ Isto tako trebalo bi prikladno istaknuti da su djelatnici ovog sakramenta sami zaručnici i da njihova ženidbena privola ima osobni, crkveni i društveni aspekt.⁴⁶

Potrebno je također poštivati svetost oltara te liturgijske smjernice koje predviđaju potpisivanje administrativnih dokumenata u sakristiji ili na pripremljenom stoliću.

480 **Prisega na križ.** U našim krajevima uobičajena gesta u liturgiji vjenčanja je prisega na križ. Tu praksu treba i dalje zadržati. Župa neka također nabavi prikladne križeve te zaručnicima pokloni križ na kojega su položili prisegu.

Biskupijsko liturgijsko vijeće neka se pobrine da Rimski obrednik Reda slavljenja ženidbe bude prilagođen običajima i potrebama naše liturgijske tradicije te da u njega budu unesene vlastitosti naše biskupije (kao što su prisega na križ, roditeljski blagoslov i druge).⁴⁷

⁴⁰ Usp. ZKP, kan. 1115.

⁴¹ Usp. FC, br. 68.

⁴² Usp. isto.

⁴³ Usp. isto.

⁴⁴ Usp. isto.

⁴⁵ Usp. SC, br. 78; FC, br. 57; RSŽ, Prethodne napomene, br. 29, str. 13.

⁴⁶ Usp. PSM, br. 63.

⁴⁷ Usp. ZKP, kan. 1120.

481 **Sklapanje kanonske ženidbe s građanskim učincima.** Ugovorom između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima moguće je da kanonska ženidba ima i građanske učinke. U tom slučaju vjenčatelj neka u potpunosti poštuje i obdržava propisani postupak.

Ukoliko netko želi sklopiti samo kanonsku ženidbu bez građanskih učinaka i bez građanskog čina sklapanja braka, potrebno je prethodno tražiti i dobiti biskupovo pismeno dopuštenje.

482 Kad se radi o sakramentu ženidbe, uz poštivanje propisa i smjernica Zakonika kanonskog prava te Direktorija za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj, neka se vodi računa i o sljedećem:

- a. Liturgijsku pripremu neposredno prije vjenčanja treba učiniti redovitom i obveznom.
- b. Zaručnike treba poučiti i potaknuti da vjenčanje u načelu slave u okviru euharistijskoga slavlja. Ako je više vjenčanja u župi, neka ih se upozna i s mogućnošću istodobnog slavljenja vjenčanja za više parova koju predviđaju crkveni dokumenti, te im se kad god je to potrebno radi više vjenčanja u istoj crkvi predloži takva mogućnost.
- c. Cijelo liturgijsko slavlje valja pomno pripremiti i u toj pripremi, osim predsjedatelja i zaručnika, trebaju sudjelovati i drugi dionici liturgijskog slavlja.
- d. Vjenčanje se može slaviti i u filijalnoj crkvi ukoliko zaručnici to zatraže, osobito ako se u njoj slavi nedjeljna euharistija. Neka se bez biskupovog dopuštenja ne prihvaćaju vjenčanja izvan sakralnog prostora.
- e. Neka se i dalje njeguje praksa da zaručnici prije vjenčanja pristupe sakramentu pomirenja, te sakramentu euharistije ukoliko se vjenčanje ne slavi pod svetom misom.
- f. U našim krajevima uobičajena gesta u liturgiji vjenčanja je prisega na križ. Tu praksu treba i dalje zadržati. Župa neka također nabavi prikladne križeve te zaručnicima pokloni križ na kojega su položili prisegu.
- g. Jedna od liturgijskih mogućnosti i vrlo znakovitih gesti u vjenčanju pod misom, koja se toplo preporučuje, je pričest zaručnika pod obje prilike.
- h. Neka se poštuju svetost oltara te liturgijske smjernice koje predviđaju potpisivanje dokumenata na pokrajnjem stoliću ili u sakristiji.

483 Vjernike treba redovito odgajati za slavlje vjenčanja u kršćanskom ozračju, lišeno svih poganskih i drugih neprimjerenih gesti i običaja.

484 Ukoliko netko želi sklopiti samo kanonsku ženidbu bez građanskih učinaka i bez građanskog čina sklapanja braka, potrebno je prethodno tražiti i dobiti biskupovo dopuštenje.

Blagoslovine i pučke pobožnosti

485 *Blagoslovine su dio liturgije u kojem ne moli pojedinac, nego cijela Crkva. One pridonose uspostavljanju veze između svetog i svakidašnjeg, uvode čovjeka u »krug božanskoga« te »pravo raspoloženim vjernicima gotovo svaku životnu zgodu posvećuju milošću koja proistječe iz vazmenog otajstva«⁴⁸. Blagoslovine su sveti znakovi koji svojom mnogovrsnošću pokazuju da Crkva poštuje sve vrijednosti ovoga svijeta i da ih uključuje u*

⁴⁸ SC, br. 61.

spasenjske događaje.⁴⁹ Obrednik »Blagoslovi« naglasak stavlja na blagoslove osoba, a tek onda zgrada, crkvenih predmeta i nabožnih predmeta.

Druga biskupijska sinoda potvrdila je da vjernici u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, uz liturgiju, visoko cijene i pučke pobožnosti, te da one u našim krajevima predstavljaju važan izraz crkvenosti i istodobno izričaj prave inkulturacije vjere. Ona se u ozračju kršćanske vjere ne izražava poglavito obrascima svete liturgije, već posebnim oblicima koji proizlaze iz duha i kulture našeg naroda. Pučke pobožnosti su u nas oblik uzajamnog prožimanja obnavljajuće dinamike evanđeoske poruke i najrazličitijih sastavnih dijelova kulture. Teže izričaju vjere, odnosa prema Bogu i njegovoj providonosnoj ljubavi, prema Mariji i svecima, prema bližnjima, pokojnima, stvorenoj stvarnosti i prema Crkvi. Zato one i danas predstavljaju, odlično mjesto za susret ljudi sa živim Kristom. »Pučka je pobožnost, s pravom smatrana 'istinskim blagom Božjega naroda', izraz žeđi za Bogom, koju samo jednostavni i siromašni mogu osjetiti. Ona osposobljava za velikodušnost i žrtvu sve do herojstva u očitovanju svoje vjere.«⁵⁰

Istinske duhovne vrijednosti sadržane u pučkim pobožnostima mogu dovesti do istinskog kršćanskog rasta, do iskrenog obraćenja i rasta u ljubavi prema bližnjemu te ih zato treba i dalje njegovati te im posvećivati pastoralnu skrb i ljubav. Budući da po svojoj naravi pučka pobožnost teži da se očituje u različitim oblicima umjetnosti, ispravan pastoralni pristup pučkim pobožnostima nužno će voditi prema evangelizaciji šire društvene stvarnosti i kulture.⁵¹

486 Pastoralna skrb i usmjeravanje, a ne ukidanje blagoslovina i pučkih pobožnosti. Potrebno je pastoralno njegovati i usmjeravati pučke pobožnosti kako bi se prikladno uskladio odnos pučkih pobožnosti i liturgije. Neka se primjerenim pastoralnim radom promiču i vrednuju svetišta i hodočašća, molitvena bdijenja i ure klanjanja, procesije i sakramentalni život, liturgijska vremena i spomendani. Nijednu praksu blagoslovina i pučkih pobožnosti ne treba ukidati ukoliko zajednica do nje drži, osim ukoliko se zamjenjuje kvalitetnijim sadržajem. U pravilu ih se ne može uvoditi ili ukidati bez prethodnog razgovora ili savjetovanja s članovima župnog liturgijskog odbora i sa župnim pastoralnim vijećem.

487 Priprava i dostojanstvo slavljenja blagoslovnih slavlja. Blagoslovna slavlja valja dobro pripremiti, poštujući obrednik »Blagoslovi« i strukturu blagoslovnih slavlja. Kod svih blagoslovnih slavlja treba prije svega naglašavati blagoslov ljudi, a tek onda predmeta. Valja također paziti da i odvijanje blagoslovnog slavlja bude dostojanstveno, vodeći računa o prikladnosti mjesta, prigode i okolnosti te na način slavljenja (blagoslov neka ne bude npr. tek jedna od niza točaka u protokolu građanskih svečanosti).

488 Hodočašća. Povremena hodočašća su također sastavni dio života i pastoralnog djelovanja svake župne i crkvene zajednice. Prezbiteri i drugi organizatori te voditelji hodočašća dužni su brinuti se da hodočašća uvijek imaju duboku duhovnu dimenziju te da ne ostanu tek na razini izleta. U tom je smislu potrebno hodočasnike duhovno unaprijed pripremiti, čitav tijek

⁴⁹ Usp. Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, a proglašen vlašću Ivana Pavla II., *Blagoslovi*. Naredbom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Zbora za bogoštovlje, KS, Zagreb 1987., br. 12; ZKP, kan. 1166.

⁵⁰ Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenata, *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji*, KS, Zagreb 2003., br. 9.

⁵¹ Usp. Papinsko vijeće za kulturu, *Promicati pastoral kulture*, KS, Zagreb 1999., br. 28.

hodočašća prožeti prikladnim zdravim duhovnim i molitvenim sadržajem, u središte staviti euharistijsko slavlje, pričest i kvalitetu slavljenja sakramenta pomirenja. Ukoliko su mjesto ili prigoda hodočašća takvi da tamo nisu mogući pokorničko slavlje i pojedinačna ispovijed, neka se to organizira u vlastitoj župi prije odlaska na hodočašće. Kroz čitavo hodočašće treba njegovati i produbljivati kršćansko zajedništvo i ljubav.

Udruživanjem na razini dekanata, zainteresiranim vjernicima treba omogućavati i hodočasničke programe za koje obično nema dovoljno kandidata samo iz jedne župe. Isto tako se i veoma korisnim pokazuje iskustvo biskupijskih hodočašća i stoga je i dalje potrebno povremeno ih organizirati.

489 Kvaliteta liturgijskih i molitvenih sadržaja te pastoralnih ponuda u svetištima. Rektori hodočasničkih crkava i upravitelji svetišta dužni su voditi brigu da liturgijska slavlja u svetištima uvijek budu na uzornoj razini, voditi brigu ne samo o dovoljnom broju ispovjednika nego i o kvalitetno pripremljenim pokorničkim bogoslužjima, o kvaliteti ispovjedničke službe te osiguravati bogatu i sadržajno zdravu duhovnu te pastoralnu ponudu. Uz euharistijska i pokornička slavlja, uz priliku za osobnu ispovijed, u svetištima se tako mogu organizirati i drugi duhovno-molitveni sadržaji, pučke pobožnosti, povremena prikladna predavanja i izložbe, mogućnost za osobne duhovne razgovore i sl.

490 Biskupijske vlastitosti liturgijskih slavlja. Biskupijsko liturgijsko vijeće neka priredi vlastiti biskupijski »obrednik« Đakovačke i Srijemske biskupije s njezinim vlastitostima. U njega će biti uključen sakramental, red blagoslova i biskupijski molitvenik. U pripravi je potrebno u obzir uzeti legitimnu tradiciju vlastitu našim krajevima te naše posebnosti, ponovno je vrednovati te nastojati postići uzajamnost suvremene teologije, liturgije i tradicije. U obrednik blagoslova svakako treba ugraditi blagoslov obitelji, blagoslov groblja i pojedinačnih grobova na Dušni dan i u drugim prigodama, blagoslov kruha,⁵² blagoslov polja na Markovo,⁵³ druge prigodne blagoslove i molitve te vlastite napjeve naših krajeva vezane uz pojedine obrede i sl.

491 Različite pučke pobožnosti i povremena hodočašća su sastavni dio života i pastoralnog djelovanja svake župne i crkvene zajednice. Pučke pobožnosti je potrebno pastoralno njegovati i usmjeravati kako bi se prikladno uskladio njihov odnos s liturgijom, a prilikom hodočašća treba njegovati njihovu vjerničku dimenziju, kako ona ne bi bila svedena samo na turizam.

492 Prezbiteri, đakoni i druge mjerodavne osobe pozvane su voditi računa o tome da svako blagoslovno slavlje bude dostojanstveno, slavljeno na prikladnom mjestu i u okolnostima doličnim svetoga čina, bez njegova profaniziranja i instrumentaliziranja.

493 Rektori hodočasničkih crkava i upravitelji svetišta dužni su voditi brigu da euharistijska i sva druga liturgijska i molitvena slavlja u svetištima uvijek budu na uzornoj razini. Pozvani su osiguravati bogatu i sadržajno zdravu duhovnu ponudu, organizirati pokornička slavlja, osiguravati dovoljan broj ispovjednika, njegovati pučke pobožnosti, te sadržaj u svetištu obogaćivati i prikladnim duhovno-kulturnim sadržajima.

⁵² U školama se redovito obilježava Dan kruha, pa u sklopu toga svećenik mora sam sastavljati prigodan obred blagoslova.

⁵³ Usp. SC, br. 79.

Sprovodi

494 *Sprovodom Crkva moli za pokojnike i na njih zaziva Božje milosrđe i oprostjenje, te u svjetlu vjere u uskrsnuće odaje kršćansku počast njihovim tijelima. Za preminule prikazuje euharistijsku žrtvu kojom slavimo Kristovu pobjedu nad grijehom i smrću, njegov prijelaz kroz smrt u puninu života u kući Očevoj. Sprovodnim obredima Crkva istodobno živima pruža svoju ljudsku blizinu i solidarnost, snaži ih u nadi i vjeri u uskrsnuće krštenih s Kristom te s njima, u vjeri u uzajamno zajedništvo svih Kristovih udova, uzdiže molitve za pokojnike.*

Iskustvo gubitka bliske osobe sve ljude čini otvorenijima za pitanje smisla života, za trajne i neprolazne vrijednosti te za religiozna pitanja općenito. U suvremenim okolnostima sve veće dekristijanizacije i udaljavanja od crkvene prakse, smrt nekoga od članova obitelji sve češće postaje i pogodnom pastoralnom prigodom za izravan susret župnika i s onim župljanima s kojima inače nema redovitog pastoralnog kontakta, te za početak snažnije povezanosti s takvom obitelji kao i za nastojanje da se kroz pastoral žalujućih istu uključi u život župne zajednice.

495 **Susret s rodbinom pokojnika.** Rodbinu pokojnika koja dolazi u župu prijaviti sprovod treba primiti s ljudskom i kršćanskom ljubavlju te okolnost smrti njima bliske osobe radije korisno iskoristiti za ljudski razgovor i kršćanski poticaj, negoli za kritike na račun pokojnika i obitelji. To je prigoda da se župnik još tješnje poveže sa svojim župljanima, odnosno da obnovi kontakt s obitelji koja je bila udaljena od života župne zajednice.

496 **Sprovodni obred.** Poželjno je da župnik osobno predvodi sprovodne obrede, približavajući se tako obiteljima i koristeći prigodu za evangelizaciju.

497 **Uskraćivanje crkvenog sprovoda.** Potrebno je voditi računa o tome da vjernici imaju pravo na crkveni sprovod i da se on može uskratiti samo u iznimnim slučajevima koji su predviđeni općim pravom.⁵⁴ U spornim slučajevima u kojima župnik smatra da treba odbiti vođenje sprovoda, neka se prije odbijanja sprovoda posavjetuje s dekanom. Ako i dalje ostaje dvojba, treba se posavjetovati s biskupom. Prije odluke o odbijanju sprovoda za osobu krštenu u Katoličkoj Crkvi, župnik ili dekan neka o razlozima obavijeste i Biskupski ordinarijat te odluku o odbijanju sprovoda obitelji pokojnika priopće tek nakon što je i biskup (ili generalni vikar) iznio svoj sud⁵⁵. Prethodna komunikacija omogućuje da dekan i biskup imaju prave informacije koje im omogućuju da argumentima podrže župnika, te vjernici i javnost ne dobiju dojam o donošenju proizvoljnih odluka, lišenih bilo kakvih objektivnih kriterija. Župnik neka u neugodnost ne dovodi niti dekana niti biskupa time da ih obitelj pokojnika prije obavijesti o odbijanju sprovoda negoli župnik.

498 **Homilija na sprovodu.** Sprovodi pružaju mogućnost kršćanskog navještaja pokojnikovoj obitelji i u pravilu širokom krugu ljudi, i to u okolnosti koja ih čini otvorenima te spremnima slušati evanđeoski navještaj. Neka se na svakom sprovodu, stoga, održi prikladna homilija: tumačenje Božje riječi i navještaj kršćanske nade u uskrsnuće.

499 **Misa zadušnica.** Preporučuje se zadržavanje ili uvođenje sprovodnih misa odmah nakon sprovoda. Misu zadušnicu treba slaviti u župnoj ili filijalnoj crkvi, grobljanskoj kapeli, ali

⁵⁴ Usp. ZKP, kan. 1184, § 1.

⁵⁵ Usp. isto, kan. 1184, § 2.

nikako ne u mrtvačnici. Tamo gdje nije moguća sprovodna misa, zadušnica se može slaviti i u drugo vrijeme. Prezbyter je dužan poštovati odredbe Crkve, tražeći unaprijed barem generalno dopuštenje od biskupa za biniranje radi sprovodnih misa. Dopuštenje se izdaje prezbyteru osobno i vezano je uz službu u određenoj župnoj zajednici i ne vrijedi za njegova nasljednika u službi.

Budući da je potrebno namijeniti toliko pojedinačnih misa koliko ima pojedinačnih nakana⁵⁶, prezbyteru nije dopušteno da po potrebi kumulira misne nakane za pokojnike u bilo kojoj misi, osim u misama koje su kao kumulirane unaprijed najavljene svim vjernicima, o čemu je upoznat i Biskupski ordinarijat.

500 Crkveni sprovod za nekatolike. Ukoliko netko zatraži crkveni sprovod za osobu koja je krštena u nekoj nekatoličkoj Crkvi ili crkvenoj zajednici, župnik treba zatražiti biskupov savjet. Sprovod može obaviti samo ukoliko dobije biskupov pristanak. Biskup može udovoljiti želji rodbine da sprovod osobe krštene u nekatoličkoj Crkvi ili crkvenoj zajednici obavi katolički svećenik samo ukoliko rodbina:

- a. prethodno pribavi pismenu izjavu nekatoličkog službenika u kojoj on izjavljuje da ne može ili da ne želi doći na sprovod;
- b. pismeno izjavi da ne postoji protivna volja pokojnika;
- c. pismeno zatraži da sprovod obavi katolički svećenik.

Ukoliko je rodbina pokušala doći do nekatoličkog službenika, ali nije uspjela, odnosno ukoliko je on odbio dati bilo kakvu pismenu izjavu, neka rodbina o tome sastavi pismeno izvješće.

501 Dobrotvornost vezana uz sprovode. Potrebno je odgajati vjernike da umjesto pretjeranih i nepotrebnih troškova vezanih uz sprovod i ukrašavanje odra i groba, novčana sredstva preusmjere za misne stipendije ili neku karitativnu svrhu. Biskupijski, odnosno župni, Caritas pozvani su osmisliti i pomoći preusmjerenje takvih novčanih sredstava u neku konkretnu karitativnu svrhu te s takvim mogućnostima upoznavati javnost.

502 Pastoral žalujućih. Neka se pastoral žalujućih njeguje kao posebno važna prigoda za ljudski susret i za evangelizaciju, pogotovo u osobito teškim slučajevima (smrt mlade osobe, smrt hranitelja obitelji, tragična i nagla smrt). Osim ljudskog primanja prigodom najave i pripreve sprovoda, hvale je vrijedan posjet te kontakt s obitelji i nakon sprovoda. U suvremenim okolnostima sve veće dekristijanizacije i udaljavanja od crkvene prakse, pastoral žalujućih sve češće postaje pogodnom pastoralnom prigodom za početak snažnije povezanosti s obiteljima koje su bile udaljene od svoje župne zajednice i za nastojanje da se kroz pastoral žalujućih ista uključi u liturgijski i pastoralni život župe.

503 Župnik treba voditi brigu da se rodbinu pokojnika koja dolazi prijaviti sprovod primi s ljudskom i kršćanskom ljubavlju. Okolnost smrti njima bliske osobe potrebno je iskoristiti za ljudski razgovor i kršćanski poticaj, izbjegavajući kritike na račun pokojnika i obitelji.

504 Vjernici kršteni u Katoličkoj Crkvi imaju pravo na crkveni sprovod, koji neka se ne uskraćuje osim u onim slučajevima koji su propisani općim crkvenim pravom. Ukoliko župnik smatra da treba uskratiti crkveni sprovod, pozvan je prije priopćavanja odluke rodbini o uskrati sprovoda obavijestiti i Biskupski ordinarijat. Ako župnik ima dvojbu, neka traži savjet dekana. Ukoliko niti njih dvojica ne mogu riješiti tu dvojbu, neka traže savjet biskupa.

⁵⁶ Usp. isto, kan. 948.

505 Ukoliko netko zatraži crkveni sprovod za osobu koja je krštena u nekoj nekatoličkoj Crkvi ili crkvenoj zajednici, župnik treba zatražiti biskupov savjet i držati se njegova suda.

506 Neka se na sprovodu održi prikladna homilija: tumačenje Božje riječi i navještaj kršćanske nade u uskrsnuće.

507 Crkveni su službenici pozvani odgajati vjernike da umjesto pretjeranih i nepotrebnih troškova vezanih uz sprovod i ukrašavanje odra i groba, novčana sredstva preusmjere za misne priloge ili neku karitativnu svrhu.

508 Preporučuje se zadržavanje ili uvođenje sprovodnih misa odmah nakon sprovoda.

509 Hvale je vrijedan pastoral ožalošćenih obitelji nakon crkvenog sprovoda.

Crkvena glazba

510 *Glazba je temeljni ljudski simbol za izražavanje slavlja i zajedništva, te duhovnog obilježja ljudskog življenja. U svakodnevnom životu zauzima vrlo značajno mjesto u međuljudskoj komunikaciji, a u bogoslužju sasvim osobito te uzvišeno mjesto u čovjekovoj komunikaciji s Bogom. Ona je sastavni dio kršćanske liturgije, molitve i uopće kršćanskog života.*

Budući da je crkvena glazba prije svega u službi liturgije i da vrijednost pjevanja u liturgiji ovisi od aktivnog udjela okupljene zajednice⁵⁷, kriterij za prosudbu vrijednosti crkvene glazbe je njezina svrhovitost, a to je »slava Božja i posvećenje vjernika«, te liturgijska vrijednost znaka kojega ona tvori u liturgiji, na što upućuje i definicija iste: »Sveta će glazba dakle biti to svetija što se tješnje poveže s liturgijskim činom, bilo da ugodnije izrazi molitvu, bilo da promiče jednodušnost, bilo da svete obrede obogati većom svečanošću«⁵⁸.

511 **Liturgijska zajednica.** Okupljena zajednica prvi je subjekt liturgijskog slavlja. Za nju se traži »puno, svjesno i djelatno učešće kod liturgijskih obreda koje traži sama narav liturgije«⁵⁹. Zbog toga je potrebno prvenstveno njegovati sudjelovanje liturgijske zajednice u liturgijskim činima kako bi vjernici vršili onu ulogu na koju »snagom krštenja imaju pravo i dužnost.«⁶⁰ Polazeći od uvjerenja da »u svetom bogoslužju ne može biti ništa svečanije ni ugodnije od skupa u kojem svi svoju vjeru i pobožnost izražavaju pjevanjem«⁶¹, neka svi odgovorni za liturgijsko pjevanje (župnik, zborovođe i animatori, zborovi i pjevačke skupine) nastoje oko uključivanja zajednice na što je moguće bolji i kvalitetniji način u samo pjevanje i samim tim i u čitavo liturgijsko slavlje.⁶²

512 **Predsjedatelj slavlja.** Prva uloga predsjedatelja u liturgijskom slavlju je da svojim stavom, gestama i molitvom nastoji da se u vjernike ucijepi svijest o živoj Kristovoj prisutnosti.⁶³ On u Kristovo ime naviješta Evanđelje; on je predmolitelj i učitelj molitve; on je i pjevač koji okupljenu zajednicu poziva da svoj zanos i pobožnost izraze pjesmom i molitvom. U svojoj predsjedateljskoj ulozi pozvan je pretpjevati one dijelove mise koji spadaju u prvi stupanj sudjelovanja u pjevanju.⁶⁴ A budući da je i sam dio zajednice koja slavi, pozvan je da »svoj glas sjedini s glasom skupa vjernika u svemu što spada na puk«⁶⁵.

513 **Voditelji i animatori liturgijskog pjevanja u župi.** Neka u svakoj župi, ako je ikako moguće, postoji voditelj liturgijskog pjevanja, koji će svoju službu vršiti u prikladnoj suradnji sa župnikom. Ako je ikako moguće neka takvi voditelji postoje i u filijalama. U crkvama u kojima se nedjeljom slavi više euharistijskih slavlja neka takvi voditelji, po mogućnosti, postoje i za svako euharistijsko slavlje. Ako nema posebnog animatora liturgijskog pjevanja

⁵⁷ Usp. SC, br. 112-114. 118.

⁵⁸ Isto, br. 112.

⁵⁹ Isto, br. 14.

⁶⁰ Isto, br. 14.

⁶¹ Vijeće za provedbu Uredbe o svetom bogoslužju, *Instructio Musicam sacram*, u: »Crkvena glazba«, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1988., str. 104-123., br. 16 (ubuduće MS).

⁶² Usp. isto, br. 16.

⁶³ Usp. OURM, br. 93.

⁶⁴ Usp. MS, br. 28-29.

⁶⁵ MS, br. 26.

čitave okupljene zajednice, zborovođa je pozvan osim zbora, na prikladan način, uključivati u liturgijsko pjevanje i čitavu okupljenu zajednicu.

514 *Župni zbor.* U župi neka postoji župni zbor. U većim župama neka bude i više zborova, a u sasvim malim župama i liturgijskim zajednicama neka se okupi pjevačka skupina ili barem nekoliko pjevača sposobnih predvoditi makar jednostavnije liturgijske napjeve. Prvotna zadaća zbora je da predvodi i potiče liturgijsku zajednicu u zajedničkom pjevanju. Radi se o organiziranoj grupi pjevača koji se stavljaju u službu zajednice. Oni su dio liturgijske zajednice, s njom pjevaju i za nju pjevaju.

515 *Župnikova skrb za kvalitetu liturgijskoga pjevanja.* Župnikova je zadaća pronalaziti župljane koje imaju glazbene sposobnosti, animirati ih da se stave na službu zajednici kao animatori ili voditelji liturgijskog pjevanja, pjevači, orguljaši i sl. Njemu pripada i skrb o stručnom osposobljavanju voditelja i animatora liturgijskog pjevanja, kako glazbenom tako i liturgijskom, tako da postojeće i potencijalne voditelje i animatore upućuje na mogućnosti stručnog usavršavanja te da se pobrine i za financijska sredstva za takvo usavršavanje svojih župljana.

Župnikova je zadaća trajno bdjeti nad kvalitetom liturgijskog pjevanja. Neka župnik stvara ozračje suradnje s animatorima i voditeljima liturgijskog pjevanja, podržava ih i pomaže im u njihovoj službi, bdije nad kvalitetom njihova rada, inzistira na što aktivnijem sudjelovanju svih vjernika u liturgijskom pjevanju i na poštivanju liturgijskih odredbi i smjernica. Pozvan je bdjeti nad prikladnošću popijevki, uravnoteženom sudjelovanju zbora i puka u liturgijskom pjevanju, te voditi računa o mogućnosti različitih načina glazbenog oblikovanja liturgijskog slavlja. Zajedno s voditeljima i animatorima liturgijskog pjevanja treba voditi računa napose o dijaloškoj crti liturgije, jer su pjevani dijaloški dijelovi između svećenika i puka po svojoj naravi najvažniji. Također je pozvan brinuti se o zastupljenosti te promicati sva tri glazbena izričaja ustaljena u liturgiji Crkve: gregorijanski koral, polifonija i pučke popijevke.

516 *Stručno osposobljavanje voditelja i animatora liturgijskog pjevanja.* Voditelji i animatori liturgijskog pjevanja dužni su pohađati stručno osposobljavanje te sudjelovati u različitim oblicima trajne formacije na različitim razinama. Ukoliko netko zanemaruje svoju stručnu izobrazbu i trajnu formaciju, bilo glazbenu bilo liturgijsku, postaje previše isključiv ili dospijeva u pozniju životnu dob, župnik i članovi župnog pastoralnog vijeća su pozvani ulagati dodatni trud kako bi se u tu službu na vrijeme počelo uključivati i nove osobe.

517 *Duhovna, crkvena i teološka formacija pjevača.* Osobita je zadaća župnika da vodi brigu i oko duhovne izgradnje voditelja i animatora liturgijskoga pjevanja te svih pjevača. Svaki susret (proba pjevanja) neka redovito započinje i završava molitvom, a pojedini susreti neka budu posvećeni katehezi te duhovnoj formaciji pjevača. Što su češće probe pjevanja, i takvi bi sadržaji trebali biti učestaliji te dobivati više prostora. Među pjevačima treba promicati »duhovnost zajedništva« i produbljivati njihovu svijest da je župna zajednica, a osobito jedan crkveni zbor »dom i škola zajedništva«. ⁶⁶ Članove zbora neka resi radosno prihvaćanje i otvorenost za nove članove zbora, svjedočanstvo kršćanskog života i suodgovornost u ostvarenju poslanja Crkve u svijetu. Osobna duhovnost i crkvenost te duhovna formacija nužno dovodi crkvene pjevače i do sakramentalnog života te do redovite nedjeljne svete pričesti. U tom smislu potrebno je barem povremeno organizirati i kvalitetnu stručnu teološko-liturgijsku ponudu za pjevače, pokorničko slavlje i sl.

⁶⁶ Usp. NMI, br. 43.

518 Mjesto za pjevače u liturgijskom prostoru. Budući da zbor ili pjevačka skupina čine dio liturgijske zajednice, koji je pozvan animirati liturgijsko pjevanje čitave zajednice, neka budu tako smješteni kako bi bila jasno izražena njihova specifična uloga u liturgijskom slavlju, povezujući zajednicu koja slavi s prezbiterijem. Izdvajati zbor na bilo koji drugi način (npr. posebnom odjećom i drugim vanjskim znakovima) neumjesno je i liturgijski nelogično, jer ono tad više podsjeća na koncert i nastup, nego na njihovu službu u liturgiji.

519 Vrednovanje volonterskog doprinosa pjevača životu župne zajednice. Župnik i župno ekonomsko vijeće neka nastoje vrednovati veliki i dragocjeni volonterski doprinos članova župnih zborova te im povremeno, a osobito o spomendanu sv. Cecilije, pokazati na prikladan način i znak zahvalnosti za njihov doprinos životu župne zajednice.

520 Pretpostavke za sudjelovanje čitave zajednice u liturgijskom pjevanju. LCD projektori, grafoskopi i druga pomagala koja projiciraju tekstove pjesama korisna su pomoć kako bi vjernici mogli sudjelovati u liturgijskom pjevanju. No, ideal je da svi članovi okupljene liturgijske zajednice u rukama imaju pjesmaricu. Župnici su pozvani s članovima župnog ekonomskog vijeća osigurati materijalne pretpostavke, a voditelji i animatori liturgijskog pjevanja neka uvježbavaju liturgijske skladbe, osim sa zborom, i s cijelom liturgijskom zajednicom.

521 Glazbala u liturgiji. Glazbala u liturgiji neka prvenstveno pomažu ili podržavaju pjevanje, no naročita uloga koju uživa pjevanje kao glazba povezana s riječju ne isključuje upotrebu i čiste instrumentalne glazbe. Redovito glazbalo koje se upotrebljava u liturgiji su orgulje. Uz orgulje u liturgiji se mogu prigodno upotrebljavati i druga glazbala. Upotreba drugih instrumenata u liturgiji je izvanredna, pa pri tom treba voditi računa o okupljenoj zajednici, njihovoj dobi i kulturi, o glazbenim formama pjesama, o obredu kojeg se glazbeno prati i podržava, te o liturgijskom vremenu. Prikladnost pojedinih instrumenata u liturgiji više ovisi o sviračima u čijim su rukama ti instrumenti, nego od samih instrumenata. Sami su instrumenti prikladni u onoj mjeri u kojoj se njima prikladno služi onaj tko ih svira. Ipak, glazbalima koja podsjećaju isključivo na svjetovnu glazbu nije mjesto u liturgijskom slavlju.⁶⁷

522 Liturgijsko pjevanje sastavni dio župne kateheze. Potrebno je imati na umu da je sastavni dio župne kateheze i liturgijsko pjevanje te da ga kao takvoga treba dostatno vrednovati. Upoznavanje s crkvenom glazbom treba započeti već s početkom župne kateheze, a nastavlja se i produbljuje ne samo kroz redoviti liturgijski život, nego i kroz uključivanje u župne zborove (djece, mladih i odraslih) kao interesne katehetske skupine. U sve katehetske programe te katekizme za župnu katehezu (a u dopuštenim granicama i u školski vjeronauk) neka se ugrade i sadržaji vezani uz liturgijsko pjevanje te crkvenu glazbu, posebno s našega područja.

523 Biskupijsko povjerenstvo za crkvenu glazbu. Već osnovani Biskupijski ured za crkvenu glazbu neka stvori preduvjete za osnivanje Biskupijskog povjerenstva za crkvenu glazbu. Biskupijski ured i Povjerenstvo za crkvenu glazbu neka djeluju u uskoj povezanosti s Biskupijskim liturgijskim uredom i Biskupijskim liturgijskim vijećem.

524 Zadaće Biskupijskog povjerenstva za crkvenu glazbu. Biskupijsko povjerenstvo za crkvenu glazbu pozvano je:

⁶⁷ Usp. MS, br. 63.

- a. planirati trajno i sustavno podizanje razine liturgijskog pjevanja u svim župnim zajednicama na području Biskupije;
- b. planirati redovite smotre crkvenih zborova i pjevačkih skupina te druge susrete u vidu promicanja novog stvaralaštva i podizanja kvalitete liturgijskog pjevanja odraslih, djece i mladih;
- c. planirati sustavno permanentno obrazovanje voditelja i animatora liturgijskog pučkog i zbornog pjevanja;
- d. skrbiti za što kvalitetnije programe i stručno usavršavanje voditelja i animatora liturgijskog pjevanja u župnim zajednicama na Biskupijskoj glazbenoj školi te (u suradnji i s postojećim glazbenim školama) stvarati mrežu regionalnih centara za učenje sviranja za djecu i mlade – potencijalne župne glazbene suradnike;
- e. izraditi biskupijski kantual i prateću pjesmaricu;
- f. izraditi smjernice za koncerte u crkvama, uzimajući u obzir smjernice koje već postoje na planu opće Crkve.

525 Zadaće Biskupijskog ureda za crkvenu glazbu. Biskupijski ured za crkvenu glazbu je operativno tijelo koje ostvaruje smjernice Biskupijskog povjerenstva za crkvenu glazbu kao i biskupove smjernice. Zadaće su mu sljedeće:

- a. stalni kontakt s voditeljima i animatorima liturgijskog pjevanja na području biskupije; prikupljanje statističkih i drugih podataka o glazbeno-liturgijskom životu župa (broj i vrsta zborova, voditelji zborova – dirigenti i orguljaši, instrumentalni inventar župe, uvid u glazbene arhive župa) te pomoću dobivenih podataka utvrđivanje stanja crkvene glazbe na području Biskupije;
- b. briga za opremanje župa notnim materijalima (kantuali, pjesmarice, partiture, itd.), briga o instrumentima te upućivanje na stručnu pomoć u vezi navedenoga; posebna briga za župe koje nemaju ili imaju vrlo slabo razvijen glazbeno-liturgijski život;
- c. organiziranje permanentnog obrazovanja voditelja i animatora liturgijskog pučkog i zbornog pjevanja u župnim zajednicama na biskupijskoj i međužupnoj razini, posebno na području liturgike i crkvene glazbe;
- d. vođenje brige o stvaranju biskupijskog glazbenog repertoara (pučkog i zbornog) koji će se moći pjevati na euharistijskim slavljinama biskupijskog karaktera;
- e. predlaganje sadržaja i organiziranje susreta trajne izgradnje prezbitera koji sadržajno obrađuju svećeničku pjevačku službu;
- f. suradnja s drugim crkvenim i civilnim ustanovama te s kulturnim i drugim institucijama u vidu promicanja i unapređenja crkvene glazbe u životu biskupijske zajednice;
- g. studijsko prikupljanje, stručna obrada i promicanje crkvene glazbene baštine naših krajeva; redovito organiziranje različitih smotri i natjecanja crkvenih zborova i pjevačkih skupina te drugih oblika susreta koji promiču novo stvaralaštvo i kvalitetu pjevanja različitih uzrasta;
- h. stručna inventura glazbala, posebno orgulja na području Biskupije;
- i. promicanje i praćenje novog glazbenog stvaralaštva, osobito sadržajne i umjetničke kvalitete njihovih tekstova te liturgijske i umjetničke kvalitete popijevki; pružanje smjernica o tome što je i gdje je nešto prikladno pjevati, imajući na umu da je pjevanje molitva, da je cilj pjevanja slava Božja i posvećenje vjernika te da je potrebno izbjegavati kako nekritički permisivizam, tako i pretjerani rigorizam koji bi više štetio nego podizao i podržavao, zadržavajući uvijek pozitivan ali istodobno i dinamičan pristup tradiciji;
- j. promicanje izdavanja audiozapisa koji mogu podizati razinu liturgijskog i uopće crkvenog pjevanja i koji će biti kvalitetna alternativa raznorodnoj bogatoj glazbenoj ponudi različite vrijednosti.

526 Potrebno je da u svakoj župi i liturgijskoj zajednici, osim zbog posebnih poteškoća, postoji voditelj liturgijskog pjevanja, koji svoju službu vrši u prikladnoj suradnji sa župnikom.

527 Poželjno je da u svakoj župi postoji i župni zbor ili barem pjevačka skupina od nekoliko pjevača sposobnih predvoditi makar jednostavnije liturgijske napjeve.

528 Okupljena zajednica u bogoslužju nije nijemi promatrač, već aktivni sudionik. Zbog toga je, uz višeglasno, potrebno njegovati i pučko liturgijsko pjevanje te voditi brigu o omjeru višeglasnih i pučkih liturgijskih popijevki.

529 Gdje god je moguće, neka se u liturgiji njeguje i gregorijansko pjevanje.

530 Župnikova je zadaća otkrivati župljane koji imaju glazbene sposobnosti, animirati ih da se stave na službu zajednici kao animatori ili voditelji liturgijskog pjevanja, kao pjevači, orguljaši i sl. On treba skrbiti i o stručnom liturgijskom, glazbenom i duhovnom osposobljavanju i praćenju voditelja i animatora liturgijskog pjevanja.

531 Župnik je pozvan trajno bdjeti nad kvalitetom liturgijskog pjevanja. Neka bdije nad prikladnošću popijevki, nad pravim omjerom sudjelovanja zbora i puka u liturgijskom pjevanju, te vodi računa o mogućnosti različitih razina i oblika pjevanja na različitim liturgijskim slavljinama.

532 Glazbala u liturgiji pomažu ili podržavaju pjevanje. Redovito glazbalo koje se upotrebljava u liturgiji su orgulje. Uz orgulje prigodno se mogu u liturgiji upotrebljavati i druga glazbala, prilagođena liturgijskom pjevanju.

533 Zbor ili pjevačka skupina pozvani su animirati liturgijsko pjevanje čitave zajednice. Zato neka budu smješteni na prikladnom mjestu u liturgijskom prostoru.

534 Potrebno je imati na umu da je sastavni dio župne kateheze i liturgijsko pjevanje te da ga i kao takvoga treba dostatno vrednovati.

535 Biskupijsko povjerenstvo za crkvenu glazbu i Biskupijski ured za crkvenu glazbu neka surađuju sa župnicima oko usavršavanja liturgijskoga pjevanja. Na to isto pozvani su i župnici te voditelji liturgijskog pjevanja u župnim zajednicama. Osim ovim odredbama, neka se svi ravnaju i prema propisima koje odobri biskup.

Gradnje i obnove crkava i crkvenih građevina te uređenje liturgijskog prostora

536 Zauzetost u ostvarenju pastoralnog poslanja Crkve uključuje također osiguranje prostornih i materijalnih preduvjeta, oplemenjenih sakralnošću, evanđeoskim duhom i ljepotom te usklađenih s liturgijskim propisima i pastoralnim zahtjevima. Ona istodobno uključuje i odgovornost prema materijalnim darovima vjernika, povijesnoj, kulturnoj i umjetničkoj baštini te razboritost u trošenju ograničenih materijalnih sredstava kojima raspolažemo u biskupijskoj zajednici.

Svaka crkva u svojem unutaršnjem uređenju određeni je »materijalni« prerijek Crkve, otajstvenog Tijela Kristovog. Taj ekleziološki odnos je hijerarhijske naravi te predstavlja još jednu zadanost u raspoređivanju i umjetničkom obilježavanju bogoslužnoga prostora. Stoga je od velike važnosti da arhitekti i umjetnici »osjete« crkvu-zgradu ponajprije iznutra, iz njezine biti, što će značajno utjecati na ideju sveukupne arhitekture jedne nove crkve. Valja postići sklad između znaka (ono izvana) i »značenja« (ono iznutra, »duša«). Izgradnja te obnova crkve kao zdanja koje bi trebalo izražavati svetost, vječnost i ljepotu »Božje kuće« te Crkvu, otajstveno Tijelo Kristovo koja se u njoj sabire, ne može biti djelo brzine.

Svaka nova crkva i svaka obnova jedne crkve izvana ili iznutra mora nositi čitljivi biljeg kršćansko-katoličke sakralnosti. Umjetnikova ruka, uz arhitekta, ima mnogo sadržaja za takav biljeg. Smisao sakralnosti izražava se znakovima i simbolima vječnosti, svetog i lijepog, što je čitav sadržaj katoličkog bogoslužja. Katoličko kršćanstvo ima polog, svoju riznicu sadržaja i simbola. Taj sadržaj treba uprizoriti kroz umjetničko stvaralaštvo, pri čemu umjetnici imaju pravo na slobodu izražavanja, ali poštujući liturgijske i druge zakonitosti crkvenog prostora.

Osim bogoslužnog prostora, Crkvi su za njezin život i rad potrebne i druge građevine: pastoralni prostori, stambeni prostori, samostani, knjižnice, arhivi te druge.

537 Biskupija đakovačka i srijemska želi pružati još učinkovitiju pomoć prezbiterima, članovima župnih ekonomskih vijeća i drugim odgovornim osobama u različitim crkvenim institucijama, kojima je povjerena skrb za gradnje i obnove crkvenih građevina (u vlasništvu župnih zajednica, središnjih biskupijskih ustanova, ustanova posvećenoga i apostolskoga života i drugih), te za očuvanje kulturne baštine. Želi učinkovitije osigurati potpuno poštovanje liturgijskih zahtjeva i smjernica, pridonijeti promicanju sakralne arhitekture i umjetnosti, suradnji s nadležnim građanskim institucijama i konzervatorskim uredima te pridonijeti uštedi materijalnih sredstava. U našoj su biskupiji, zbog toga, već osnovani: Biskupijski ured za gradnje i obnove⁶⁸, Biskupijski restauratorski ured⁶⁹ te Biskupijsko povjerenstvo za gradnje i obnove crkvenih objekata⁷⁰. Tu skrb želi se i dalje unapređivati.

538 Odobrenje za sve poslove vezane uz gradnju, obnovu i restauraciju crkvenih građevina i druge nepokretne i pokretne imovine. Župnici župa i odgovorne osobe na čelu institucija

⁶⁸ Biskupijski ured za gradnje i obnove ustrojen je dekretom biskupa Marina Srakića, br. 396/2006.-ad od 18. ožujka 2006. (VĐSB 134 /2006/ 4, str. 392).

⁶⁹ Biskupijski restauratorski ured ustrojen je dekretom biskupa Marina Srakića br. 412/2007.-ad od 2. veljače 2007. (VĐSB 135 /2007/ 2, str. 178-179).

⁷⁰ Biskupijska komisija za gradnje i obnove ustrojena je dekretom biskupa Marina Srakića br. 411/2007.-ad od 2. veljače 2007. (VĐSB 135 /2007/ 2, str. 176-177).

neka se prije bilo kakve obnove i izgradnje crkvenih objekata ili uređenja liturgijskog prostora i okoliša posavjetuju s Biskupijskim povjerenstvom za gradnje i obnove. Prije izrade izvedbenih nacrti a bilo kakve izgradnje, obnove i uređenja liturgijskog prostora i crkvenih zgrada neka preko Biskupijskog ureda za gradnje i obnove zatraže pismeno odobrenje najprije idejnog projekta, a kasnije i izvedbenih projekata te odobrenje nacrtu ugovora s izvođačima radova. To isto potrebno je učiniti i prije restauracije postojećeg ili nabave novog crkvenog namještaja, a posebno kipova i slika koji već jesu ili će biti postavljeni u crkvi ili izloženi vjernicima na štovanje. Bez prethodne pismene suglasnosti nije dopušteno rušiti, pregrađivati ili dograđivati nijedan crkveni objekt, niti se upuštati u obnovu, restauraciju i uređenje crkvenih građevina i njihova inventara.

Gradnji ili obnovi crkve može se pristupiti tek kad su isplanirani i utanačeni svi detalji crkvene građevine i njezina interijera, prikupljena sva dokumentacija koju zahtijevaju građanski i biskupijski propisi i zakoni, uključujući i svu onu dokumentaciju koju zahtijevaju restauratorski zavodi kad je osigurana financijska konstrukcija i kad je biskup potvrdio nacrtu ugovora s izvođačima radova.

Pri gradnji novih crkava treba nastojati da svi sudionici nedjeljne euharistije u crkvi imaju sjedeća mjesta.

539 Suradnja s Ministarstvom kulture i drugim nadležnim državnim ustanovama. Crkvena dobra upisana u registar kulturnih dobara postupno obnavlja Ministarstvo kulture, a obaveza je župnika i drugih odgovornih osoba suradnja s njegovim lokalnim jedinicama i osobljem, pomoć pri izradi projektne dokumentacije, upućivanje potrebnih molbi te poticanje da kulturna dobra u crkvenom vlasništvu budu uvrštena među projekte čiju obnovu financira Ministarstvo.

540 Natječaji za idejna rješenja i izvedbene radove. Bez obzira propisuje li to građanski zakon ili ne, neka se prije odabira idejnog rješenja te prije sklapanja ugovora s izvođačem radova provede pozivni natječajni postupak, na kojega treba pozvati najmanje tri ponuđača. Uz dopis kojim se od biskupa moli odobrenje nekog nacrtu ugovora, potrebno je dostaviti i pismeno mišljenje dekanatskog povjerenika te kopije najmanje triju ponuda ili barem zapisnik sa susreta na kojem je odabrana ponuda. Zapisnik trebaju potpisati župnik i barem dvije trećine članova župnog ekonomskog vijeća.

541 Vođenje financijskog poslovanja pri gradnji i obnovi crkvenih objekata. Financijsku stranu svih radova treba voditi zasebno, stručno, ekspeditivno, pregledno i potpuno te potkrijepljeno dokumentacijom. Svu dokumentaciju treba brižljivo prikupljati i čuvati u arhivu župe, odnosno druge crkvene ustanove koja gradi ili obnavlja. Uvid u sve prihode, rashode, eventualne posudbe te popratnu dokumentaciju trebaju imati župnik, župno ekonomsko vijeće, eventualni prigodni odbor za gradnju te nadležne biskupijske i druge crkvene ustanove.

542 Stalni župni obnovni fond. Budući da u župnim zajednicama gotovo svake godine dolaze na red veći ili manji radovi, neka se u župi utemelji »stalni obnovni fond«, a o njegovoj svrsi, vođenju i stanju neka budu upoznati i župljani. Cijeloj zajednici treba trajno posvješćivati odgovornost za materijalno uzdržavanje župne zajednice i crkvenih objekata, redovito zahvaljivati svima koji u tome sudjeluju te joj podnositi sva potrebna i predviđena izvješća. Svaki je župnik pozvan barem jednom godišnje svojoj zajednici progovoriti o suodgovornosti vjernika za vremenita crkvena dobra.

543 **Skrb za umjetničku i povijesnu vrijednost crkvenog inventara.** Svaka crkva, ako po sebi i nije spomenik izuzetne vrijednosti, trebala bi ipak imati i neki umjetnički detalj (primjerice sliku, kip, reljef, vitraj...) priznatog umjetnika, te bi u tom smjeru trebale ići i obnove te nabavci novih predmeta. Suvišne i kičaste predmete treba – uz prethodno savjetovanje s nadležnim biskupijskim tijelima – postupno uklanjati iz crkvenog prostora.

544 **Skrb za sakralne objekte na otvorenom.** Župna zajednica dužna je poticati mjerodavne ili sama voditi brigu o čuvanju, održavanju i obnavljanju i »malih« crkvenih objekata na otvorenom: križeva, kapelica, pilova i slično. Ti su sakralni objekti prepoznatljivi kršćanski znak i ukras okoliša, a vrlo često i (mjesni) povijesni spomenik. Župa neka pritom redovito traži stručnu i materijalnu pomoć mjerodavnih građanskih tijela te institucija.

545 **Čuvanje pokretne imovine koja ima umjetničku, povijesnu ili kulturnu vrijednost.** Župnik, odnosno osoba koja se nalazi na čelu crkvene pravne osobe, odgovorna je za čuvanje cjelokupne imovine u vlasništvu župe na sigurnom i prikladnom mjestu, pa tako i za čuvanje baštine koja ima umjetničku, povijesnu ili kulturnu vrijednost. Ukoliko župa ne može osigurati uvjete za čuvanje takve baštine na sigurnom i prikladnom mjestu, župnik, odnosno odgovorna osoba, dužna je o tome obavijestiti Biskupski ordinarijat koji će u suradnji s nadležnim biskupijskim ustanovama pomoći da se nađe što prikladniji prostor za odlaganje kipova, slika, knjiga i ostalog crkvenog inventara umjetničkog i antiknog porijekla kojega župa više ne koristi. Vlasnik ne može i ne smije otpisati, uništiti ili otuđiti nikakav crkveni inventar, posebno ne onaj povijesne, kulturne ili umjetničke vrijednosti, bez biskupove pismene suglasnosti.

546 **Imovnici te popisi, opisi i fotografije crkvenih objekata i inventara.** Župe i druge crkvene pravne osobe trebaju imati ažuriran imovnik pokretne i nepokretne imovine te popis, opis i fotografije svih crkvenih objekata i inventara u svom vlasništvu koji ima umjetničku, povijesnu ili kulturnu vrijednost (zgrade, kipovi, slike, liturgijska odjeća i posuđe, zvona i sl.). Kopiju navedenog popisa, opisa i fotografija objekata i predmeta koji imaju umjetničku, povijesnu ili kulturnu vrijednost treba dostaviti na čuvanje i Biskupskom ordinarijatu.

547 **Na razini biskupije je osnovano povjerenstvo za gradnje i obnove crkava i crkvenih građevina te liturgijskog prostora. Ono se ravna prema popisima dijecezanskoga biskupa.**

548 **Župnici i druge osobe na čelu crkvenih ustanova imaju dužnost:**

- a. tražiti i dobiti pismeno odobrenje za sve poslove vezane uz gradnju, obnovu i restauraciju crkvenih objekata i imovine;
- b. pobrinuti se da se, bez obzira propisuje li to građanski zakon ili ne, prije odabira idejnog rješenja te prije sklapanja ugovora s izvođačem radova provede pozivni natječajni postupak, na kojega trebaju biti pozvana najmanje tri ponuđača;
- c. tražiti i dobiti biskupovo pismeno odobrenje nacrta ugovora prije njihova sklapanja s izvođačem radova;
- d. surađivati s lokalnim jedinicama i osobljem Ministarstva kulture, pružati svoju pomoć pri izradi projektne dokumentacije, upućivati potrebne molbe te poticati nadležne da kulturna dobra u crkvenom vlasništvu budu uvrštena među projekte čiju obnovu financira navedeno Ministarstvo ili neka druga ustanova.

549 **Župnik je pozvan svojoj zajednici progovoriti o uzdržavanju crkvenih objekata barem jednom godišnje.**

550 Nabava novog crkvenog namještaja te novih slika i kipova, osobito ukoliko budu postavljeni u crkvi ili izloženi vjernicima na štovanje, može biti ostvarena samo uz prethodno pismeno biskupovo odobrenje.

551 Župna zajednica je dužna voditi brigu o čuvanju, održavanju i obnavljanju i »malih« crkvenih objekata na otvorenom: križeva, kapelica, pilova i slično te na to poticati i druge nadležne ustanove, institucije i pojedine osobe.

552 Župnik, odnosno osoba koja se nalazi na čelu crkvene pravne osobe, odgovorna je za čuvanje cjelokupne imovine u vlasništvu te iste pravne osobe, pa tako i za čuvanje na sigurnom i prikladnom mjestu one baštine koja ima umjetničku, povijesnu ili kulturnu vrijednost.

553 Župa i svaka druga crkvena pravna osoba treba imati ažuriran imovnik pokretne i nepokretne imovine te popis, opis i fotografije svih crkvenih objekata te inventara u svom vlasništvu koji ima umjetničku, povijesnu ili kulturnu vrijednost (zgrade, kipovi, slike, liturgijska odjeća i posuđe, zvona i sl.). Kopiju navedenog popisa, opisa i fotografija objekata i predmeta koji imaju umjetničku, povijesnu ili kulturnu vrijednost treba dostaviti na čuvanje i Biskupskom ordinarijatu.